

**HIILINEUTRAALI SUOMI 2035
KOHTI EKOHYVINVOINTIVALTIOTA?**

Oskari Hakala
Maisterintutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Oskari Hakala	
Työn nimi Hiilineutraali Suomi – Kohti ekohyvintivaltiota?	
Oppiaine Yhteiskuntapolitiikka	Työn tyyppi Pro gradu -tutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 53
Ohjaaja Tiina Silvasti	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, kuinka Sanna Marinin hallitusohjelmassa kuvailtu sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta näkyy aineistona toimivassa keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa (KAISU). Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostaa ekohyvintivaltion käsite, jonka tavoitteena on myös ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä valtio. Tutkimuksen analyysimenetelmänä on käytetty sekä teoriaohjaavaa että teorialähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Analyysin ensimmäisessä vaiheessa rakennan aiemman ekohyvintivaltiokirjallisuuden pohjalta kuusi ekohyvintivaltiota kuvaavaa piirrettä. Nämä piirteet muodostavat tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Analyysin toisessa vaiheessa peilaan viitekehystä aineistona toimivaan KAISU:un ja vastaan kysymykseen, minkä verran KAISU vie Suomea kohti ekohyvintivaltiota.</p> <p>Tulosten perusteella hiilineutraaliustavoite ei vie Suomea kohti ekohyvintivaltiota. Sen sijaan hiilineutraaliustavoite syventää jo olemassa olevaa ympäristövaltiota. Ekohyvintivaltiokirjallisuuden perusteella tämä tarkoittaa, ettei Suomi nykyisillä suunnitelmillaan pysty saavuttamaan ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä valtiota. Tulosten osalta on hyvä huomata, että ekohyvintivaltion määritelmä on vielä hyvin laeva ja se tarvitsee tarkempaa määrittelyä, jotta syvällisempi analyysi on mahdollista.</p>	
Asiasanat ekohyvintivaltio; ympäristövaltio; sisällönanalyysi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KÄSITTEELLINEN MATKA KOHTI EKOHYVINVOINTIVALTIOTA	4
2.1	Ympäristövaltio	5
2.2	Ympäristövaltion ekologinen kritiikki.....	7
2.3	Hyvän kehä	10
2.4	Ekohyvinvointivaltio	12
2.5	Oikeudenmukaisuus.....	15
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	20
3.1	Aineisto.....	21
3.2	Sisällönanalyysi	23
3.2.1	Teorialähtöinen sisällönanalyysi.....	24
3.2.2	Teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	24
3.3	Teoreettisen viitekehyksen rakentaminen.....	25
4	EKOHYVINVOINTIVALTION PIIRTEET KAISU:SSA	29
4.1	Piirteiden rajojen määrittely	29
4.2	Analyysi piirre piirteeltä	30
4.2.1	Integroiva ekososiaalinen politiikka.....	30
4.2.2	Ei rakennu talouskasvun varaan.....	32
4.2.3	Harjoittaa tulonjakoa	33
4.2.4	Laaja ja monipuolinen ympäristösektori	35
4.2.5	Valtion keskeinen rooli.....	36
4.2.6	Oikeudenmukaisuus.....	37
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
5.1	Ekohyvinvointivaltion kuusi piirrettä	39
5.2	KAISU ekohyvinvointivaltiota edistämässä	40
5.2.1	Integroiva ekososiaalinen politiikka.....	41
5.2.2	Ei rakennu talouskasvun varaan.....	41
5.2.3	Harjoittaa tulonjakoa	42
5.2.4	Laaja ja monipuolinen ympäristösektori	42
5.2.5	Valtion keskeinen rooli.....	43
5.2.6	Oikeudenmukaisuus.....	43
5.2.7	Yhteenveto.....	44
5.3	Pohdinta	46

LÄHTEET 49

1 JOHDANTO

Pohjoismaalaista sosiaalidemokraattista hyvinvointivaltiota pidetään monessa mielessä onnistuneena valtiona (Kortetmäki & Järvelä, 2021). Ne ovat onnistuneet kansainvälisesti hienosti tehtävässään taata kansalaisilleen hyvinvointia tasoittamalla sosiaalista eriarvoisuutta, samalla säilyen taloudellisesti vakaina (Hirvilammi, 2015; Huttunen & Rekola, 2021). Hyvinvointi ei kuitenkaan ole syntynyt tyhjästä, vaan se on rakentunut ympäristön kestävämmän hyödyntämisen varaan (Hirvilammi, 2020a).

Perinteisessä hyvinvointivaltion määritelmässä ympäristöllinen ulottuvuus loistaa poissaolollaan. Therbornen (1984, s. 32) klassisessa määritelmässä hyvinvointivaltio on sosiaalitaloudellinen konstruktio, joka toimii valtion, markkinoiden ja perheen piirissä. Toinen klassikko on Esping-Andersenin (1990, s. 18–23) määritelmä, jossa hyvinvointia tarkastellaan jo laajemmin, mutta siinäkin keskiössä on ainoastaan sosiaalinen ja taloudellinen. Hyvinvointivaltioiden välittömässä läheisyydessä ilmeneviin ekologisiin tekijöihin on kiinnitetty huomiota aina 1980-luvulta lähtien, ja akateemisessa kirjallisuudessa tätä kehitystä kuvataan ympäristövaltion muodostumisena hyvinvointivaltion rinnalle (Gough, 2016). Ympäristövaltio on kuitenkin todettu riittämättömäksi ja peräti kyvyttömäksi ratkaisemaan valtioiden ekologista kestävyysvajetta (Eckersley, 2021).

Tämän päivän ympäristökriisien keskellä olisikin huutava pula hyvinvointivaltion mallille, joka saattaisi valtiot taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden lisäksi myös ekologisesti kestäväälle pohjalle. Vuosi vuodelta käy yhä selvemmäksi, minkä kokoisiksi yhteiskuntien jo nyt kohtaamat ympäristökriisit kasvavat. Samaan aikaan, kun uhat käyvät yhä todellisimmiksi, on tiedossa, ettei yksikään maailman maa ole sekä ekologisesti että sosiaalisesti kestävä (Hirvilammi ym., 2021). Ekologinen kestävyys on välttämätöntä saavuttaa, jotta yhteiskuntien on mahdollista säilyä. Sosiaalinen kestävyys vastaavasti on liima, joka pitää ekologisesti kestävät valtiot kasassa. Molemmat ovat välttämättömiä kestävässä yhteiskunnassa (Williams & Doyo, 2019).

Ekohyvinvointivaltio on sosiaalipolitiikasta kumpuava käsite. Sen sijaan ilmastomuutosta käsitellään runsaasti taloudellisen- ja teknisenä ongelmana, joka pohjautuu luonnontieteisiin. Sosiaalipolitiikan mahdollisuuksia ja vaikutuksia ilmasto- ja

ympäristökysymyksiin on tarkasteltu huomattavasti vähemmän. Valitsemalla tarkasteluun ekohyvinvointivaltion käsitteen haluan murtaa ilmastonmuutoskeskustelun taloudellis-teknistä hegemoniaa ja tuoda ilmastopolitiikkaan vahvemmin myös sosiaalista ulottuvuutta.

Valtiot ovat ottaneet myös ekologista kestävyyttä mukaan tavoitteisiinsa. Suomessa Sanna Marinin hallitus on asettanut tavoitteeksi *”luoda Suomesta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä kehityksen yhteiskunta vuoteen 2030 mennessä”* (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019, s. 8). Määritelmänä tämä ei juurikaan eroa itseäni kiinnostavasta ekohyvinvointivaltion tavoitteesta. Ekohyvinvointivaltio pyrkii muuttamaan hyvinvointivaltiot ekologisesti kestäviksi. Tavoite ei ole hylätä hyvinvointivaltiota, vaan saavuttaa ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä hyvinvointivaltio (Hirvilampi ym., 2021).

Kiinnostuneena tästä määritelmällisestä yhteydestä tarkastelen pro gradu -tutkielmassani Marinin hallituksen luomaa keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaa (KAISU) ja vertaan sitä ekohyvinvointivaltion käsitteeseen. Ekohyvinvointivaltio on käsitteenä kuitenkin hyvin tuore, jonka takia minun täytyy aloittaa tutkielma tarkentamalla ekohyvinvointivaltion määritelmää.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Kuinka tunnistaa ekohyvinvointivaltio?
2. Minkä verran keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma (KAISU) vie Suomea kohti ekohyvinvointivaltiota?

KAISU on yksi kolmesta merkittävästä Suomen hiilineutraaliustavoitetta ohjaavasta dokumentista. Kaksi muuta ovat kansallinen ilmasto- ja energiastrategia sekä maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (MISU). KAISU kattaa taakanjakosektorin päästövähennystavoitteet ja määrittää toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Taakanjakosektori määrittyy seuraavasti:

Taakanjakosektorilla tarkoitetaan päästökauppasektorin ulkopuolisia sektoreita. Taakanjakosektoriin kuuluvat liikenne, maatalous, rakennusten erillislämmitys, jätehuolto, työkoneet ja fluoratut kasvihuonekaasut sekä päästökaupan ulkopuoliset pienet teollisuus- ja lämpölaitokset (Ympäristöministeriö, ei pvm.).

KAISU rajautuu koskettamaan ainoastaan ilmastopolitiikkaa. Hiilineutraaliustavoite vastaavasti tarkoittaa, että Suomi on sitoutunut siihen, että *”kasvihuonekaasujen päästöt ovat enintään yhtä suuret kuin poistumat viimeistään vuonna 2035”* (423/2022). Ekohyvinvointivaltiota käytävässä kirjallisuudessa puhutaan usein ympäristöstä pelkän ilmaston sijaan. Hiilineutraaliustavoitteen voi kuitenkin nähdä ohjaavan valtiota kohti laajempaa ekologista kestävyyttä, joka on ekohyvinvointivaltion perustavanlaatuisen lähtökohta (Hirvilampi ym., 2021).

Tutkielmassa on tiettyjä rajoituksia. Ensinnäkin, johtuen valitusta aineistosta, katsontakantani rajautuu lähes kokonaan ilmastonmuutokseen. Haluan kuitenkin tehdä selväksi, että ilmasto ei ole synonyymi ympäristölle, vaan ympäristöön ja ekologiseen kestävyyskuuluu runsaasti muitakin ilmiöitä kuin vain ilmastonmuutos. Toisinaan niin julkisessa kuin myös akateemisessa keskustelussa meinaa unohtua että ilmasto ei ole ainut merkityksellinen tekijä elonkehässämme. Toisena rajoituksena on, että vaikka käsitteelen valtioita, en lähde kyseenalaistamaan niiden olemassaoloa. Kolmanneksi pitäydyn parhaani mukaan poissa talouspuheesta, vaikka se onkin äärimmäisen tärkeä aihe pohtiessa kestävyyttä.

Tutkielman toisessa luvussa käyn läpi löytämäni kirjallisuutta ympäristövaltiosta ja ekohyvinvointivaltiosta. Käsitteelen niin eri hyvinvointivaltion malleja, kuin myös niiden saamaa kritiikkiä. Luvun lopussa käyn myös lyhyesti läpi kirjallisuutta koskien oikeudenmukaisuutta ja reilua siirtymää.

Kolmannessa luvussa esittelen aineiston ja käyttämäni menetelmät. Aineistona toimii jo mainitsemani KAISU. Analyysi on kaksivaiheinen kahden tutkimuskysymyksen mukaisesti. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla rakennan teoreettisen viitekehyksen, ekohyvinvointivaltion piirteet. Toisena teorialähtöisellä sisällönanalyysillä tarkastelen KAISU:a viitekehyksen läpi. Neljäs luku käsittelee KAISU:n analyysia ja viidennessä luvussa kerron analyysin tulokset ja johtopäätökset.

2 KÄSITTEELLINEN MATKA KOHTI EKOHYVINVOINTIVALTIOITA

Ekohyvinvointivaltion käsitteen aiemman tutkimuksen voi nähdä ketjuna. Se lähtee hyvinvointivaltiosta, jatkaa ympäristövaltioon ja päättyy nykyhetkeen, jossa ollaan luomassa uutta tulevaisuuden valtion mallia. Tiivistetysti ketju on seuraavanlainen: Maailman sotien kauheuksien jälkeen uudelleen rakentuvissa yhteiskunnissa kaikille kansalaisille haluttiin taata sosiaalisesti kohtuulliset elinolosuhteet. Hyvinvointivaltioiden tavoitteena oli hyvinvointierojen tasaaminen erityisesti heikko-osaisten ihmisten hyvinvoinnin edellytyksiä lisäämällä ja elintasoa kohentamalla. Tavoitteessa onnistuttiin ja kansalaisten kokema hyvinvointi lähti kasvuun.

Kasvulla oli kuitenkin seurauksensa ja kohonneen elintason ympäristövaikutukset alkoivat tulla näkyviin. Torjumaan hyvinvoinnin negatiivisia ulkoisvaikutuksia valtiot alkoivat rakentamaan ympäristölainsäädäntöä. Hyvinvointivaltioiden ympäristösektori kehittyi ohjaten valtioita hiljalleen kohti ympäristövaltion määritelmää. Muutokset eivät kuitenkaan ole olleet riittäviä ympäristöongelmien lievenemiseksi, vaan ongelmat ovat kehittyneet paikallisista globaaleiksi johdattaen hyvinvointivaltiokeskustelua yhä voimakkaampaan ekologiseen kritiikkiin. Tiedemaailma on yhä yksimielisempi siitä, ettei sotien jälkeen rakennettuja hyvinvointivaltioita ole yrityksestä huolimatta saatu ekologisesti kestäväälle pohjalle. Koko tapahtumasarjaa voi kuvata hyvinvointivaltion, ympäristövaltion (*environmental state, ecological state* tai *green state*) ja ekohyvinvointivaltion (*ecowelfare state, eco-welfare state* tai *ecosocial state*) ideoiden ja tavoitteiden kautta.

Tässä luvussa käyn läpi aiheesta tehtyä tutkimusta. En aloita aivan alusta hyvinvointivaltiotutkimuksen klassikoista, vaan ensimmäisessä alaluvussa hyppään suoraan ympäristövaltiota koskevaan kirjallisuuteen. Ympäristövaltion jälkeen käyn toisessa alaluvussa läpi ympäristövaltion saamaa kritiikkiä. Kolmannessa alaluvussa esittelen hyvän kehän ajatuksen, joka toimii esimerkkinä hyvinvointivaltion historiallisesta kehityksestä johdattaen neljänteen alalukuun, nykyhetkeen, jossa tutkijat

pohtivat ekohyvinvointivaltiota ratkaisuksi ympäristövaltion kohtaamalle kritiikille. Lopuksi, viidennessä alaluvussa, käyn lyhyesti läpi reilun siirtymän ja oikeudenmukaisuuden kirjallisuutta, sillä aiheena se on välttämätön osa kestävästä yhteiskunnasta.

2.1 Ympäristövaltio

Ekohyvinvointivaltion aiempi tutkimus on hyvä aloittaa ympäristövaltion idean synnystä ja idean toteutumisen tarkastelusta. Ympäristövaltion voi nähdä olevan ekohyvinvointivaltiota edeltänyt pyrkimys ekologisempaan hyvinvointivaltioon (Toivanen ym., 2021). Merkittävä ero näiden kahden välillä tosin on se, että ympäristövaltioita on olemassa, ekohyvinvointivaltioita toistaiseksi ei. Ympäristövaltio on hyvinvointivaltion tapaan syntynyt vastavoimaksi markkinoiden negatiivisille ulkoisvaikutuksille (Gough, 2016). Hyvinvointivaltiossa valtiollinen aktiivisuus kohdistuu kansalaisyhteiskunnan sosiaalisen hyvinvoinnin turvaamiseen, kun taas ympäristövaltiossa valtio ei kannata huolta ainoastaan sosiaalisista ulottuvuuksista, vaan ottaa huomioon myös ympäristön tilan turvaamisen (Gough, 2016).

Ympäristövaltion muodostuminen on lähtenyt käyntiin jo 1970-luvulla, jolloin valtiot alkoivat luoda lakiin pohjautuvaa sääntelyä ympäristön vahingoittamiselle (Gough, 2016). Samalla alkoi kehittyä myös ympäristökysymysten institutionalisoituminen. 1980-luvulla ympäristökysymykset näkyivät jo laajemmin yhteiskunnan eri sektoreilla yhdessä vielä tuoreen ja uuden kestävästä kehityksen ajatuksen kanssa. (Gough, 2016.) Ympäristövaltion voikin nähdä valtioksi, joka tukee kestävästä kehityksen ajatusta (Meadowcroft, 2005).

Duit ym. (2016) määrittelevät ympäristövaltion valtioksi, jossa on merkittävän kokoinen ympäristöhallinto, joka ottaa huomioon myös toimien sosio-ekologisen ulottuvuuden. Ympäristövaltiossa on muun muassa ympäristöministeriö, huomattava määrä ympäristölainsäädäntöä, ympäristöverojärjestelmä ja valtion oma budjetti ympäristötoimille. Lisäksi ympäristöteemat näkyvät myös tutkimuksessa ja innovaatiossa kuin myös päätöksentekoa ohjaavissa elisimissä (esim. Suomen ilmastopaneeli). Duit ym. (2016) käyttävät ympäristövaltion käsitettä yhtäaikaaisesti puhuttaessa valtion sisällä olevista ympäristöteemaisista instituutioista kuin myös koko valtiosta, joka ottaa ympäristökysymykset toimivastuulleen.

Sama käsitteen kaksinaismerkitys on nähtävissä myös hyvinvointivaltioista ja sen instituutioista puhuttaessa (Duit ym., 2016). Ympäristövaltiossa ympäristösektori on rinnakkainen järjestelmä hyvinvointivaltion sosiaaliselle ulottuvuudelle ja sosiaalijärjestelmälle (Koch, 2020). Nämä kaksi valtion mallia eivät siis ole keskenään ristiriitaiset, vaan yksittäinen valtio voi samanaikaisesti olla molempia (Koch, 2020). Esimerkiksi Suomi on samanaikaisesti sekä ympäristövaltio että hyvinvointivaltio.

Koch (2020) yksinkertaistaa että valtiot, joissa ympäristölainsäädäntö on edennyt, ovat ympäristövaltioita ja valtiot, joissa valtio lieventää taloudellista epätasa-arvoa, ovat hyvinvointivaltioita.

Vaikka voidaan todeta, ettei hyvinvointivaltio ole kyennyt rakentumaan ekologisesti kestäväälle pohjalle, on useampi argumentoinut sen puolesta, kuinka nimenomaan sosiaalidemokraattisilla hyvinvointivaltiolla on hyvät lähtökohdat ottaa ympäristökysymyksiä huomioon (Jänicke, 2005; Meadowcroft, 2005; Koch & Fritz, 2014; Hirvilammi, 2020b; Koch, 2020). Sosiaalidemokraattisten valtioiden eduksi nähdään muun muassa laaja valtiollisten toimien hyväksyttävyyys (Helne ym., 2012, s. 105), jo olemassa oleva mittava ympäristösektori (Kortetmäki & Järvelä, 2021) ja kansalaisten korkea tuki sekä hyvinvointivaltiolle että ympäristökriisien ratkaisemiselle (Otto & Gugushvili, 2020).

Zimmermann ja Graziano (2020) jopa väittävät, että Pohjoismaat olisivat vähintään hyvin lähellä ekohyvinvointivaltioita (*eco-welfare state*). Koch ja Fritz (2014) kirjoittavat kuinka vapaampaan markkinaan pohjautuvat hyvinvointivaltiot eivät osoita samanlaista potentiaalia ympäristön huomioon ottamiseen kuin sosiaalidemokraattiset valtiot. Toisaalta tarkastellessa nykyisiä kulutuksen tasoja ei eroa kahden eri valtiomuodon välillä ole. Toisin sanoen kyse sosiaalidemokraattisten hyvinvointivaltioiden ympäristöystävällisyydestä on vain potentiaali, eikä toistaiseksi mikään havaittavissa oleva ilmiö (Koch & Fritz, 2014). Saman Koch (2022) toteaa uudelleen myös myöhemmässä tutkimuksessaan. Sosiaalidemokraattiset valtiot eivät luonnontieteellisten mittareiden valossa ole yhtään sen ympäristöystävällisempiä, kuin muutkaan hyvinvointivaltiot, vaikka kirjallisuudessa ylistetäänkin nimenomaan Pohjoismaita (Koch, 2022).

Ympäristövaltio on periaatteessa määritelmällisesti selkeä, mutta sisäistä moninaisuutta löytyy. Huh ym. (2018) osoittavat tämän artikkelissaan jakaessaan ympäristövaltion (*green state*) neljään eri malliin historiallisen kehityksen mukaan; ekologinen autoritaarinen valtio (*Ecological Authoritarian State*), ekologinen moderni valtio (*Ecological Modern State*), ekologinen demokraattinen valtio (*Ecological Democracy State*) ja ekologinen hyvinvointivaltio (*Ecological Welfare State*).

Ensimmäisessä ympäristövaltion muodossa, autoritaarinen valtio, ympäristölainsäädäntö on hyvin tiukkaa ja vapaamatkustaminen ympäristön näkökulmasta kitketään minimiin (Huh ym., 2018). Autoritaarisuuden kaipuu kumpuaa Huhin ym. (2018) mukaan yksilön vastuuttamisen epäuskosta ja modernin demokratian kyvyttömyydestä ratkaista vaativia ympäristökysymyksiä. Toinen malli, moderni valtio, pohjautuu vahvasti kestäväen kehityksen ajatukseen. Siihen, että talouskasvu ja ympäristön suojele eivät ole keskenään ristiriidassa. Asiat selviävät sopimalla ja yhteistyössä yhdessä valtion, markkinoiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Kolmannessa mallissa, demokraattinen valtio, pohditaan vaihtoehtoisia demokratian muotoja, joissa

yhdisteltäisiin deliberatiivista ja radikaalia demokratiaa ekologisiin teorioihin. Diskurssin takana on usko, että vain demokratia kykenee luomaan kestäviä ratkaisuja ympäristöongelmiin. Viimeisimmässä Huhin ym. (2018) kuvaamassa mallissa on kyse ekohyvinvointivaltiosta. Ekologisia ja sosiaalisia kysymyksiä käsitellään yhdessä, eikä erikseen. (Huh ym., 2018.)

Kuten yllä olevasta huomaa, on ympäristövaltio hyvin lakea käsite ja moni erityyppinen valtio voi määritelmällisesti olla ympäristövaltio. Saman havainnon voi tehdä myös hyvinvointivaltion osalta (Hirvilammi ym., 2021). Väitöskirjassaan Hirvilammi toteaaakin että, *”käsitteiden päällekkäisyys kuvastaa luonnollisesti sitä, että niillä kuvataan lopulta samaa ilmiötä, mutta myös hyvinvoinnin, tarpeiden ja toimintamahdollisuuksien kaltaisten käsitteiden liukkaita; niistä on vaikea saada kiinni, koska ne sisältävät niin monia merkityksiä.”* (Hirvilammi, 2015, s. 83).

2.2 Ympäristövaltion ekologinen kritiikki

Akateemisesta kirjallisuudesta on löydettävissä runsaasti kritiikkiä ympäristövaltiota kohtaan. Tiivistetysti kritiikki rakentuu seuraavanlaisesti. Ensinäkin luonnontieteellisesti on osoitettu, kuinka ympäristötilan heikkeneminen ja taloudellinen vaurastuminen ovat kulkeneet käsi kädessä (Bailey, 2015; Hirvilammi, 2015). Tämän seurauksena valtioiden nykyisen kaltaista nojautumista talouden kasvuun ei voida nähdä kestäväksi ja asetelman täytyisi muuttua (Koch, 2020). Degrowth, eli talouslasku, olisi yksi looginen vastaus talouskasvun negatiivisille ympäristövaikutuksille (Bailey, 2015; Eckersley, 2021; Kovanen, 2021). Talouden kasvun sijaan talous laskisi vähentäen samalla myös ympäristön räsitystä.

Vaikka talouslaskun voisi nähdä tehokkaana ja selkeänä vastauksena ympäristöongelmiin, kyseenalaistaisi se myös nykyisten hyvinvointivaltioiden taloudellisen pohjan (Bailey, 2015). Kansalaisten kokema hyvinvointi laskisi huomattavasti, jos talouskasvuun nojaavat hyvinvointivaltiot leikkaisivat tuotantoaan ja kulutustaan mahdollisimman nopeasti (Hirvilammi ym., 2016) ympäristökriisien vaatimalla kiireellä. Uusmarxilaisen kritiikin mukaan ympäristövaltio ei haasta hyvinvointivaltion taloudellista pohjaa (Eckersley, 2021). Näin ollen sillä ei myöskään ole kykyä puuttua ja vaikuttaa valtion rahoituksen aiheuttamiin ympäristövaikutuksiin (Eckersley, 2021). Toisin sanoen todellisuudessa ympäristövaltiolla ei ole kykyä ratkaista yhteiskunnan perustavanlaatuisia ympäristöongelmia, vaan sen toimivallassa on vain *”pinnallisia rajoituksia”*, kuten Huttunen ja Rekola (2021) toteavat.

Ympäristövaltion voimattomuuden takia sen ainut toivo ympäristön tilan parantamiseksi lepää talouden kasvun ja ympäristöhaittojen absoluuttisen

irtikytkennän varassa. Se on puhtaasti teoreettinen idea, eikä absoluuttista irtikytkentää ole toistaiseksi kyetty toteuttamaan (Bailey, 2015; Koch, 2018; Vadén ym., 2019; Levänen, 2021). Vadén ym. (2019) kirjoittavat, kuinka irtikytkennän tavoittelu edes vuoteen 2050 mennessä olisi jo suuri riski unohtamatta ympäristökriisien vaatimaa aikataulua. Ympäristövaltion kyky muuttaa valtioiden suunta kestäviksi lepää toivon varassa.

Ympäristövaltion ongelman voi yllä olevasta nähdä lähtevän liikkeelle ympäristösektorin irrallisuudesta, vaikka on helposti osoitettavissa, että jokaisella yhteiskunnan osa-alueella on ympäristövaikutuksia. Koch (2020) tuo esille, kuinka sosiaalisen ja ympäristöllisen erottelusta johten ympäristövaltio on voimaton, kun on kyse ympäristöön vaikuttavista toimista, jotka osuvat hyvinvointivaltion instituutioiden piiriin. Pahimmillaan valtion sisälle syntyy ristivetoja eri ulottuvuuksien välillä, kun ympäristöä suojelevilla toimilla heikennetään heikoimmassa asemassa olevien hyvinvointia ja päinvastoin (Koch & Fritz, 2014).

Ympäristövaltiossa sosiaaliset ja ympäristölliset kysymykset eivät automaattisesti kulje käsi kädessä. Ympäristövaltio ja hyvinvointivaltio ovat keskenään rinnakkaiset järjestelmät. Riippumatta ympäristösektorin toimista, hyvinvointivaltio voi jatkaa talouskasvun turvin omien palveluidensa tuottamista ja jättää ympäristöongelmat ympäristösektorin ratkaistaviksi.

Tarkastellessa hyvinvointivaltion ekologista kestävyyttä, huomiota ei tule kiinnittää vain valtion suureen ekologiseen jalanjälkeen, vaan myös valtion sisäisillä järjestelmillä on väliä. Pohjoismaalaisissa hyvinvointivaltioissa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden nimissä nostetaan niiden yksilöiden kulutusta, joilla ei ilman hyvinvointivaltion tukea olisi mahdollisuuksia valtion tarvitsemaan korkeaan kulutustasoon (Koch & Fritz, 2014). Hirvilammi (2020b) kuvaa ilmiötä hyvinvointivaltion noidankehäksi (*vicious circle*), jota käsittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Ympäristövaltion takana on mahdollista nähdä maailmankuva, jossa ympäristöä käsitellään omana irrallisena ulottuvuutenaan. Tämän maailmankuvan muuttaminen olisi välttämätöntä, jotta hyvinvointivaltio voisi olla myös ekologisesti kestävä (Hirvilammi & Helne, 2014).

Ympäristövaltion ja ekohyvinvointivaltion maailmankuvallista eroa voi verrata Ulrich Beckin riskiyhteiskuntateoriaan. Teoriassaan Beck luokittelee yhteiskunnalliset riskit kolmeen ajalliseen luokkaan: esiteolliseen, teolliseen ja riskiyhteiskuntaan (Ylönen & Litmanen, 2016, s. 59–64). Esiteollisen ja teollisen ajan riskit ovat ajallisesti, paikallisesti ja sosiaalisesti rajautuneita, jolloin niitä voi hallita irrallisen hallinnon, tässä tapauksessa ympäristöhallinnon, avulla. Savupiippu on selkeä sääntelyn kohde, jonka suorat vaikutukset on helppo käsittää. Samoin jätevedet. (Ylönen & Litmanen, 2016, s. 59–64.) Tätä teollisen ajan riskikäsitettä vastaavaksi valtion muodoksi voi nähdä ympäristövaltion.

Beck kuitenkin jatkaa riskien määrittelyä esiteollisista ja teollisista riskeistä eteenpäin riskiyhteiskuntateoriassaan (Ylönen & Litmanen, 2016, s. 59–64). Kolmannella tasolla riskit eivät enää rajaudu selkeästi ajallisesti, paikallisesti ja sosiaalisesti, vaan ne globalisoituvat. Riskit eivät ole enää ulkoisia ja selkeitä, eikä yksilö voi välttää niitä, sillä riskit ovat yhteiskunnan ottamia. Ilmastonmuutoksen kiihdyttäminen tai luontokato ovat esimerkkejä tällaisista riskeistä. Beckin mukaan vanhan, teollisen, mallin mukaiset tavat toimia eivät kykene puuttumaan näihin riskeihin. (Ylönen & Litmanen, 2016, s. 59–64.) Beckin teoriaa mukailleen ympäristövaltio on kädetön, kun ympäristövaikutukset, tai tässä tapauksessa riskit, kumpuavatkin talousjärjestelmästä ja elämäntavasta. Ilmastonmuutos tai luontokato eivät ole yksinkertaisia ilmiöitä, joihin olisi mahdollista vastata tarkastelematta koko yhteiskuntaa. Sen sijaan ekohyvinvointivaltio pyrkii toteuttamaan Beckin kuvaamaa riskiyhteiskuntaa ja siirtymään teollisen ajan maailmankuvasta riskiyhteiskuntaa vastaavaan maailmankuvaan.

Maailmankuva ei ole ainut ympäristövaltiolle kirjallisuudessa esitetty kritiikki. Toisena suurena teemana on ympäristövaltion ripustautuminen talouden kasvuun. Ympäristövaltion kyky johtaa valtio pois ekologisesti kestävämmältä polulta perustuu vain ja ainoastaan mahdollisuuteen talouskasvun ja ympäristön tilan heikkenemisen irtikytkennästä, sillä sillä ei ole kykyä tai valtuuksia radikaalimpaan murrokseen (Koch, 2020).

Bailey (2015) toteaa, että nykyiset hyvinvointivaltiot ovat rakentuneet kestävämmän jatkuvan kasvun varaan. Hän kuvaa valtiolle ympäristön tuomien vaatimusten luovan *welfarism*in paradoksin. Sen mukaan, jos valtio ekologisten talouskasvukritiikin mukaisesti lähtisi kutistamaan talouskasvuun, pienenisä samalla myös verotettava varallisuus. Tämän seurauksena julkisen sektorin rahoitus vaarantuisi vaarantaen samalla hyvinvointivaltion kansalaisia suojaavat mekanismit ja koko hyvinvointivaltio toimintakyvyn. (Bailey, 2015.)

Tästä huolimatta hyvinvointivaltioiden epätasa-arvoa lieventäviä mekanismeja kaivattaisiin siirtymässä kohti ekologisempaan valtiota (Bailey, 2015). Lisäksi valtiolta vaadittaisiin apua esimerkiksi yhteiskunnan kytkemiseksi irti fossiilisista polttoaineista. Kaikkeen tähän hyvinvointivaltiolle tulevaan paineeseen tulee vielä lisätä jo käynnissä olevan ympäristökriisin seuraukset, kuten sään ääri-ilmiöiden aiheuttamat lisääntyvät kustannukset ja vaatimukset valtioille. Luonnonkatastrofit osuvat kaikkien kovinten nimenomaan heikoimmassa asemassa oleviin, joita hyvinvointivaltioiden tulisi kyetä suojaamaan. (Bailey, 2015.)

Bailey (2015) toteaaakin, että vaikka on tiedossa, että hyvinvointivaltio nojaa kestävämmään talouskasvuun, on mahdollista, että myös hyvinvointivaltion heikkeneminen olisi ympäristölle vahingollista. Lopulta kaiken kasvuriippuvuuden kritiikin lisäksi Bailey (2015) tuo esille ettei jatkuvan talouskasvun varassa lepää ainoastaan

tulevat hyvinvointivaltiomenot, vaan lainaperusteisessa talousjärjestelmässä tämänkin päivän menot lepäävät tulevan kasvun uskossa. Hirvilammi (2015) jatkaa, kuinka suuren ekologisen jalanjäljen omaavien hyvinvointivaltioiden luoma hyvinvointi omille kansalaisilleen on perustunut riistoon tulevilta sukupolvilta, etelän kehittyvien valtioiden kansalaisilta ja muilta lajeilta.

Kuukka (2021) on puolestaan muotoillut matkaa kohti ekohyvinvointivaltiota hieman pehmeämmin sanamuodoin:

Matkalla hyvinvointivaltiosta ekohyvinvointivaltioon vastaan tuleekin kolme samanaikaisesti ratkaistavaa kysymystä: kuinka on mahdollista pyrkiä pois talouskasvusta tai loiventaa sitä, ylläpitää valtion hyvinvointitehtäviä sekä laajentaa ympäristön poliittista hallinnointia? (Kuukka, 2021.)

Ekologisempaa hyvinvointivaltiota etsivä törmääkin nopeasti kestävän kehityksen perinteiseen kolmioppiin, ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyYTEEN, ja siihen, kuinka kaikki nämä kolme saataisiin kestäväälle pohjalle. Törmäystä voi kuvata Hausknostin (2019) käyttämän ”lasikaton” käsitteen avulla. Käsitteellä hän kuvaa sitä, mihin aiemmat ekologisen hyvinvointivaltiomallit ovat törmänneet. Ollakseen ekologisen reunaehtojes sisällä valtion täytyy ulottaa ympäristökysymykset kaikille yhteiskunnan osa-alueille. Lasikattoon törmätään, kun reunaehdot pyritään täyttämään esimerkiksi pelkällä ympäristölainsäädännöllä ilman suurempaa rakenteellista muutosta. (Hausknost, 2019.) Toisin sanoen muutosta tarvittaisiin ja sen tulisi olla merkittävää. Meadowcroft (2005) kirjoittaa, että muutos tulee aina luomaan vastakkainasettelua kehityksen, oikeudenmukaisuuden ja tulevaisuuden välillä ja kehitys herättää kysymyksiä siitä, kuinka ympäristöä käytetään ja onko ihminen osa luontoa vai ei. Näiden kysymysten ratkaiseminen ei ole helppoa, mutta se on välttämätöntä.

2.3 Hyvän kehä

Hyvän kehä toimii mielenkiintoisena esimerkkinä käsitteestä, jonka avulla voi kuvata siirtymää hyvinvointivaltioista ekologisen kritiikin kautta ekohyvinvointivaltioon. Kyseessä on alun perin Pekka Kuusen 60-luvulla suomalaiseseen keskusteluun tuoma ajatus hyvinvointivaltion rakenteesta, jossa talouskasvun ja sosiaalipolitiikan yhteen kietoutumisesta syntyy sekä taloudellista että sosiaalista hyvää (Helne ym., 2021, s. 44). Käsitteen perimmäinen ajatus on sosiaalipoliittisten tulonsiirtojen avulla ylläpitää kaikkien kansalaisten kykyä kuluttaa, ja näin ylläpitää taloudellista toimeliaisuutta ja viime kädessä valtion talouskasvua (Helne ym., 2021, s. 45). Ajatuksena se oli mullistava, koska se yhdisti sekä oikeaa että vasenta poliittista laitaa saman hyvinvointivaltiollisen tavoitteen taakse (Hirvilammi, 2020a). Hyvän kehä toimi sillanrakentajana aiemmin toisistaan irrallisten sosiaalipolitiikan ja talouspolitiikan

välillä yhdistäen samalla ainutlaatuisella tavalla aiemmin ristiriitaiset työväen ja pääoman tavoitteet (Hirvilammi, 2020a.) Hyvän kehän ajatuksen voi nähdä mahdollistaneen ja oikeuttaneen veroihin perustuvan hyvinvointivaltion (Hirvilammi, 2020b).

Hyvässä kehässä sosiaalipolitiikan avulla varmistettiin, ettei yhteiskunnan vähävaraiset jääneet jälkeen kehityksestä ja valtion taloudellisen vaurastumisen kasvusta. Erityisesti vähävaraiset ovat avainasemassa, sillä heidän kulutusalttiutensa on muuta väestöä suurempi (Helne ym., 2012, s. 45). Toisin sanoen kasvavan talouden, jonka kasvu perustuu kasvavaan kulutukseen, kannattaa ottaa kaikki kansalaiset huomioon ja taata heidän mahdollisuutensa kuluttaa. Samalla muodostui myös uusi yksilö, ”palkansaajakuluttaja”, joka oli sekä töissä että vapaa-ajalla edistämässä valtion taloutta (Helne ym., 2012, s. 44). Hyvän kehän mukaisesti sosiaalipolitiikkaan kuului myös laajat julkisesti rahoitetut palvelut, kuten koulutus ja terveydenhuolto, joiden avulla valtio piti huolta laadukkaasta työvoimasta myös tulevaisuutta ajatellen (Helne ym., 2012, s. 46).

Hyvän kehä oli omana aikanaan merkittävä saavutus, joka kohotti kansalaisten elintasoja sekä tuki sosiaalista oikeudenmukaisuutta (Hirvilammi, 2020a). Talouskasvun ja kulutuksen ekologisen kritiikin voimistuessa myös hyvän kehää alettiin kyseenalaistamaan ja se sai leimakseen uuden määritelmän, *vicious circle* (noidankehä) (Hirvilammi, 2020b). Noidankehän mukaan hyvinvointivaltion perustavanlaatuiset mekanismit eivät ole ekologisesti kestäväällä pohjalla, vaan ne perustuvat jatkuvasti kasvavaan kulutukseen, joka mahdollistaa talouden jatkuvan kasvun. Hyvän kehässä ei ole otettu millään tavalla huomioon sitä ympäristöä, jossa kehä pyörii. (Hirvilammi, 2020b.) Hirvilammi (2020a) jatkaa, kuinka noidankehä vaikuttaa jatkuvasti taustalla ylläpitäen kasvuriippuvuutta, jonka lisäksi järjestelmän horjuttaminen johtaisi mittaviin sosiaalisiin haasteisiin, aiemmin esittelemäni *welfarismmin paradoksin* mukaisesti. Poliitikot eivät uskalla kyseenalaistaa noidankehää ja kansalaiset pelkäävät hyvinvointinsa vaarantuvan (Hirvilammi, 2020b). Mielenkiintoisesti historiassa uutta luonut ja edistyksellinen on tänä päivänä yksi ekologisemman yhteiskunnan suurimpia esteitä.

Hyvän kehä toimii kuitenkin historiallisena rohkaisevana esimerkkinä ajatuksesta, jonka avulla onnistuttiin saamaan koko poliittinen kenttä yhteisen, eri yhteiskunnan osa-alueita yhdistävän, tavoitteen taakse. Hirvilammi (2020a) on nostanut esille hyvän kehän päivittämisen ekologisesti kestäväälle pohjalle, pois nykyiseltä noidankehältä. 1960-luvun hyvässä kehässä mielenkiintoista oli, kuinka se onnistui asettumaan kahden keskenään varsin kaukana olevan ideologian, vasemmiston ja oikeiston, väliin. Se yhdisti niin vasemman kuin oikean toimimaan yhdessä ja tekemään kompromisseja, siten että molemmat osapuolet kokivat hyötyvänsä asetelmasta ja samalla säilyttäen myös omaa maailmankuvaansa. Tämän onnistuneen poliittisen idean

realisoitumisen ansiosta kapea taloudellisten hyötyjen tarkastelu laajeni ottamaan huomioon myös muita yhteiskunnan osa-alueita. (Hirvilammi, 2020a.) Pyrkimässä rakentamaan uutta, ekologisesti kestävä, hyvinvointivaltiota, toimii hyvän kehä kannustavana esimerkkinä onnistuneesta ja reiluksi koetusta politiikan valtavirran muutoksesta, joka kaiken lisäksi on saatu kansalaisten osalta haluttavaksi (Hirvilammi, 2020b). Toisena huomiona on, kuinka hyvän kehän ansiosta politiikassa kyettiin keskittymään yksittäisten tulonsiirtojen ja sosiaalipoliittisten toimien sijaan kokonaiskuvaan ja systeemiin. Tarkastellessa tätä päivää on nähtävissä, kuinka ekologinen kestävyys vaatisi juuri yksittäisistä toimista siirtymistä systeemiseen tarkasteluun. (Hirvilammi, 2020b.)

2.4 Ekohyvinvointivaltio

Hyvinvointivaltioiden voidaan nähdä kyenneen vastaamaan yhtäaikaaisesti yhteiskuntien sosiaalisiin ja taloudellisiin kysymyksiin ja ratkaisseen niiden synnyttämiä ristiriitoja mallikkaasti (Hirvilammi, 2020b). On kuitenkin ilmeistä, että näiden ulottuvuuksien lisäksi yhteiskunnilla on myös ekologinen ulottuvuus, jota hyvinvointivaltiot eivät ole kyenneet ottamaan huomioon riittävällä tasolla (Eskelinen ym., 2020; Hirvilammi ym., 2021). Ympäristövaltion ekologinen kritiikki on valtion kannalta hyvin perustavanlaatuaista. Yhtenä vaihtoehtona ratkaisemaan tätä ongelmaa on akateemisessa keskustelussa lähdetty rakentamaan hyvinvointivaltiota uudelle pohjalle, ekohyvinvointivaltioksi.

Ekohyvinvointivaltiossa sosiaalisten ja taloudellisten tekijöiden lisäksi otetaan entistä kokonaisvaltaisemmin huomioon myös valtioiden ekologiset reunaehdot ja näiden risteäminen sosiaalisten ja taloudellisten kysymysten kanssa (Hirvilammi ym., 2021). Hirvilammi ym. (2021) ovat artikkelissaan määritelleet ekohyvinvointivaltion seuraavasti: *"tarkoitamme ekohyvinvointivaltiolla väljästi sellaista valtiota, jossa hyvinvoinnin tavoittelu tapahtuu ympäristön kantokyvyn rajoissa"*. Heidän artikkelinsa on myös isoin yksittäinen löytämäni ekohyvinvointivaltiota käsittelevä artikkeli. Oleellinen huomio "ekohyvinvointivaltioprojektissa" on, että läpi aihetta sivuavan kirjallisuuden tutkijat järjestelmällisesti myöntävät, että hyvinvointivaltio on onnistunut hienosti siinä, mihin se on tehty: sosiaalisen ja taloudellisen yhteensovittamiseen.

Ekohyvinvointivaltio ei lähde vastustamaan tätä asetelmaa, vaan lisää yhtälöön vain kolmannen ulottuvuuden, ympäristön. Tarkoitus ei ole luoda täysin uutta valtiomallia. Hyvinvointivaltio koetaan toimivaksi pohjaksi valtiolle, kun se vain saadaan ekologisesti kestäväksi. Käsitteen tarkempi kuvaaminen on tutkimuksen kohteena, mutta haasteita tuottaa jo aiemmin mainitsemani eri hyvinvointivaltioiden lavea määritelmä (Hirvilammi ym., 2021). Määritelmästä riippumatta yksikään maailman

maa ei ole vielä saavuttanut korkeaa hyvinvointia ekologisesti kestävästi, eli toistaiseksi ekohyvinvointivaltioita ei ole olemassa. (Hirvilammi ym., 2021.)

Käsitteenä ja tutkimuskohteena ekohyvinvointivaltio asettuu samalle kentälle yhdessä sellaisten käsitteiden kuten eko-sosiaalinen valtio (*eco-social state*) (Koch & Fritz, 2014), eko-hyvinvointivaltio (*eco-welfare state*) (Zimmermann & Graziano, 2020) ja ympäristövaltio (*environmental state*) (Hausknot, 2019) kanssa. Tämä tutkimuskenttä keskittyy valtioon makrotasolla. Käytännön tasolla ekohyvinvointivaltiolliseen tutkimusperinteeseen voi lukea kuuluvan *ekososiaalisten politiikkatoimien* (Hirvilammi & Helne, 2014), *-innovaatioiden* (Matthies ym., 2019) ja *-hyvinvointipolitiikan* (Helne ym. 2012). Tässä pro gradu -tutkielmassa olen keskittynyt pääosin valtiontasoa käsitteleviin artikkeleihin.

Eri käsittein artikkeleita löytyy viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajalta, eli huomattavasti pidemmältä aikaväliltä, kuin pelkän ekohyvinvointivaltion termin alta. Useimmissa artikkeleissa ei suoraan viitata ekohyvinvointivaltioon. Sen sijaan pohditaan, kuinka tulevaisuuden ekologisesti kestävässä hyvinvointivaltiossa asioiden tulisi olla. Erityyppisten ekososiaalisten tutkimusaiheiden voi nähdä rakentavan perustaa ekohyvinvointivaltiolle, ja toisin päin ekohyvinvointivaltion voidaan nähdä olevan valtio, jossa toteutetaan ekososiaalisia tavoitteita.

Vaikka valtiolliset ympäristökysymykset ovat olleet ajankohtaisia vähintään YK:n ensimmäisistä ilmasto- ja ympäristösopimuksista lähtien, aiheiden käsittely tieteessä painottuu eritoten 2000-luvulle. Myös ajatus kestävästä hyvinvoinnista (*sustainable welfare*) voidaan lukea kuuluvan samalle kentälle ekohyvinvointivaltion kanssa. Koch (2022) on myös kirjoittanut artikkelin koskien kestävää hyvinvointivaltiota (*sustainable welfare state*).

Yksinkertaisimman määritelmän kestäväälle hyvinvoinnille on antanut Gough (2017, s. 37), jonka mukaan se on hyvinvointia kaikille nykyisille ihmisille kuin myös tuleville sukupolville. Koch (2018) määrittelee kestäväen hyvinvoinnin ihmisten perustarpeiden tyydyttämiseksi ympäristön kantokyvyn rajoissa huolimoiden yhtäläillä sukupolvien välisen kuin myös globaalin oikeudenmukaisuuden. Ekohyvinvointivaltion voi nähdä perustuvan kestäväen hyvinvoinnin ajatukselle.

Hyvinvointivaltioita on pyritty sovittamaan maapallon ekologisiin rajoihin jo ennen ekohyvinvointivaltiota. Vaikka edellä esitinkin kritiikkiä ympäristövaltioita kohtaan, on vaikea ajatella, että ympäristövaltio olisi tarkoituksenmukaisesti rakennettu kykenemättömäksi ratkaisemaan hyvinvointivaltion ekologista kestävyyttä. Onkin turvallista olettaa, että myös 40 vuotta sitten yhtä lailla tavoitteena oli luoda ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä valtio, mutta tutkimuksen edetessä ja ymmärryksen kasvaessa on käynyt selväksi, ettei ympäristövaltio ole riittävä toteuttaakseen alkuperäistä tavoitettaan.

Ympäristövaltio on onnistunut saamaan merkittävää muutosta aikaiseksi ympäristölainsäädännön puolella ja vienyt hyvinvointivaltioita ekologisesti kestävämpään suuntaan, mutta sen kykyä ympäristökysymysten laaja-alaisempaan hallintaan voi kyseenalaistaa (Koch, 2020). Aiemmassa luvussa esittelemäni Hausknostin (2019) lasikatto kuvaa juuri tätä ympäristövaltion epäonnistumista. Rikkoakseen lasikaton ekohyvinvointivaltio on rakennettu toisenlaiselle pohjalla, kuin aiemmat valtiomallit. Ekohyvinvointivaltiota ei ole sidottu kasvuriippuvuuteen, jonka ansioista sillä ei myöskään ole tarvetta irrottaa taloutta ja ympäristöä toisistaan, kuten ympäristövaltion tapauksessa (Koch & Frtizh, 2014). Ekohyvinvointivaltiossa ihmisten hyvinvointi kumpuaa ekososiaalisesta elinkeinotoiminnasta (Hirvilammi ym., 2021), joka pyrkii rikkomaan lasikaton.

Toinen ekohyvinvointivaltiota kuvaava perustavanlaatuinen ero verrattuna aiempiin hyvinvointivaltiomalleihin on integroiva ekososiaalinen politiikka. Se on idea politiikkatoimista, jotka samanaikaisesti ratkaisevat niin sosiaalisia kuin myös ekologisia kysymyksiä (Gough, 2017; Hirvilammi, 2020; Kuukka, 2021). Esimerkkeinä toimivat palkkatyöajan lyhentäminen samalla varmistuen riittävän toimeentulon ja hiili-intensiivisen luksuskulutuksen muuta kulutusta korkeampi verotus. Molemmilla politiikkatoimilla olisi samanaikaisesti sosiaalisia kuin myös ekologisia positiivisia vaikutuksia. (Gough, 2017.)

Vastaavasti ei-integroivaa ekososiaalista politiikkaa ovat toimet, joissa sosiaalipolitiikan keinoin kompensoidaan ympäristöpolitiikan aiheuttamaa kasvua tuoloeroissa (Hirvilammi, 2020a). Tällaisessa tapauksessa ympäristö- ja sosiaalipolitiikka ovat toisistaan erillään, kun tavoitteena olisi nimenomaan integraatio kahden ulottuvuuden välillä. Käytännössä integroivan ekososiaalisen politiikan havaitseminen voi kuitenkin olla haastavaa, sillä sosiaalipolitiikan syy-seuraus-verkoston seuraaminen voi olla hyvinkin monimutkaista. Aiempi tutkimus voi kuitenkin auttaa käsitteen tarkastelussa. Esimerkiksi Koch (2022) käsittelee artikkelissaan erilaisia ekososiaalisia politiikkoja, joiden voi nähdä olevan vähintäänkin hyvin lähellä integroivaa ekososiaalista politiikkaa. Tällaisia ovat esimerkiksi lihan kulutuksen verotus, palkkatyöajan vähentäminen, perustulo ja tulokatto (Koch, 2022). Myös aiemmin tässä luvussa tuli jo esiteltyä muutamia Goughin (2017) esimerkkejä integroivasta ekososiaalisesta politiikasta.

Integroiva ekososiaalinen politiikka on hyvä esimerkki ekohyvinvointivaltion ja ympäristövaltion maailmankatsomuksellisesta erosta. Integroivan ekososiaalisen politiikan ja sitä kautta myös ekohyvinvointivaltion takana on ympäristövaltiota todemmukaisempi ymmärrys yhteiskunnan ja ympäristön välisestä suhteesta. Sosiaaliset ja ympäristölliset järjestelmät eivät ole keskenään irralliset ja rinnakkaiset, vaan päällekkäiset ja keskenään vuorovaikutuksessa. Ekohyvinvointivaltiossa ympäristökysymykset "leivotaan" sisään hyvinvointivaltion jo olemassa oleviin rakenteisiin ja osaksi

yhteiskunnan toimintaa. Integroivassa ekososiaalisessa politiikassa sosiaalisilla palveluilla samanaikaisesti vahvistetaan kansalaisten sosiaalista asemaa kuin myös vähennetään toimien ympäristövaikutuksia (Hirvilampi ym., 2021).

Siirtymä ekologisempaan hyvinvointivaltioon nojaa vahvasti talouden muutokseen. Tärkeimpänä taloudellisena lähtökohtana on, ettei ekohyvinvointivaltio rakennu talouskasvun varaan (Hirvilampi ym., 2021). Sen sijaan talouden tehtäväksi nähdään yhteiskuntien tarpeiden ja ympäristön kestävyys takaanen, eikä toisin päin. Irtautuminen talouden kasvun pakosta erottaa ekohyvinvointivaltion myös YK:n Agenda 2030 -linjasta ja täten YK:n määrittelemästä kestäväälle kehitykselle, joissa molemmissa talouden kasvu on tavoitteena. Talouden lisäksi ekohyvinvointivaltiota kuvaa vaatimus vahvasta valtiosta (Meadowcroft, 2005; While ym., 2010; Bailey, 2015; Duit ym., 2016; Gough, 2016; Gough, 2017; Koch, 2018; Hirvilampi ym., 2021). Valtio nähdään toimijaksi, jolla on parhaat mahdollisuudet loiventaa muutoksista syntyvää epätasa-arvoa ja ylläpitää kansalaisten perusturva (Bailey, 2015). Myös monet toimet, joita ekohyvinvointivaltiolta odotetaan, perustuvat nimenomaan valtiovetoisuuteen, kuten uuden hyvän kehän tai integroivan ekososiaalisen politiikan toteuttaminen.

Käsitteenä ekohyvinvointivaltio on vielä hyvin nuori, eikä se ole saanut osakseen samaa määrää huomiota, eikä siis myöskään kritiikkiä, kuin ympäristövaltio. Täten käsitteen kriittistä tarkastelua on haastava lähteistää. Bailey (2015) tuo kuitenkin ilmi, kuinka länsimaalainen ikääntyvä väestö ei millään tavalla helpota siirtymässä ekologisempaan valtioon. Hän ei suoraan viittaa ekohyvinvointivaltioon, mutta tämä on seikka, joka saattaa vaikuttaa myös ekohyvinvointivaltioon. Baileyn (2015) mukaan nuoremmalla väestöllä tehtävä voisi olla helpompi.

Toinen Baileyn (2015) artikkelissaan nostama huoli on talouskasvusta irtaantumisen seurauksista odotettava taloudellisten resurssien niukkeneminen, joka luo painetta poliittisille päättäjille. Mitä tapahtuu poliittiselle kulttuurille, kun ”kakku” ei enää kasva? Baileyn (2015) nostamien aiheellisten huolien lisäksi hänen artikkeliaan voi käyttää myös hyödyksi ekohyvinvointivaltiota perustellessa. Hänen mukaan *‘Business-as-usual’*, eli vanhassa säilyminen, johtaa lähes varmasti kohti paljon haastavampia kysymyksiä kuin mitä hyvinvointivaltion ekologinen reformi vaatisi. Talouskasvussa pysyminen tulee lähes varmasti haastamaan talouskasvun. (Bailey, 2015.)

2.5 Oikeudenmukaisuus

Ekohyvinvointivaltio kirjallisuudessa oikeudenmukaisuuden teemaa ei tarkkarajaisesti käsitellä, vaan se on ikään kuin otettu annettuna. Ajatus oikeudenmukaisuudesta kyllä sisältyy moneen ekohyvinvointivaltion käytävään keskusteluun, kuten pohdintoihin tulonjaosta ja talouden uudelleenmuotoilusta. Sosiaalinen

oikeudenmukaisuus on keskeinen osa perinteisen pohjoismaisen hyvinvointivaltion normatiivista perustaa, enkä näe, että aiempi ekohyvinvointivaltiokirjallisuus olisi sitä vastaan. Sitä vain ei sanoiteta suoraan, vaan esimerkiksi Hirvilampi ym. (2021) vain toteavat artikkelissaan, että kysymys oikeudenmukaisuudesta kuuluu ekohyvinvointivaltion muodostumiseen. Kovanen (2021) käsittelee artikkelissaan reilua siirtymää ekososiaalisten elinkeinojen näkökulmasta ja Lähtenmäki-Uutela ym. (2021) kirjoittavat, kuinka ekohyvinvointivaltiossa globaalit toimitusketjut otettaisiin huomioon oikeudenmukaisesti. Kumpikin artikkeli ilmiselvästi käsittelee oikeudenmukaisuutta, mutta kummassakaan ei suoraan tuoda ilmi, mikä on oikeudenmukaisuuden ja ekohyvinvointivaltion suhde.

Ekohyvinvointivaltion kannalta aihe on kuitenkin erittäin oleellinen, sillä oikeudenmukaisuus ja reiluus joutuvat nykypäivänä herkästi vastakkain ympäristötoimien kanssa. Julkisessa keskustelussa, kuten myös Marinin hallitusohjelmassa (2019), näkyy yhä enenevässä määrin ajatus reilusta ja oikeudenmukaisesta siirtymästä. Tästä syystä aiheelle on oma alaluku tässä pro gradu -tutkielmassa. Aihe on valtava ja vain oikeudenmukaisuudesta jo voisi tehdä kokonaisen pro gradu -tutkielman. Se ei kuitenkaan ole minun tavoitteeni, joten käsittelen aihetta hyvin tiiviisti, enkä lähde esimerkiksi tarkastelemaan eri oikeudenmukaisuuden jakoja sen tarkemmin.

Reilun siirtymän voi määritellä eri tavoin. Gough (2017, s. 37) toteaa, että muutos on reilu, jos maapallon ekologisia reunoja ei ylitetä ja kaikki kokevat voivansa hyvin. McCauley ja Heffron (2018) määrittelevät reilun siirtymän reiluksi ja tasapuoliseksi siirtymäksi kohti hiiletöntä yhteiskuntaa. He jatkavat siitä, kuinka käsite tulkitaan herkästi koskemaan nimenomaan ilmasto-oikeudenmukaisuutta, mutta se on vain yksi näkökulma aiheeseen. Lisäksi reilussa siirtymässä tulisi ottaa huomioon myös muun muassa ympäristöoikeudenmukaisuus ja energiaoikeudenmukaisuus. (McCauley & Heffron, 2018.) Myös Kortetmäki ja Järvelä (2021) näkevät käsitteen vahvan yhteyden ilmastonmuutokseen, mutta tunnistavat viimeisten vuosien muutoksen käsitteen ymmärtämisessä koskemaan myös laajempaa "reiluuden" kokonaisuutta kuin vain ilmastoa.

Reilun siirtymän voikin nähdä eri oikeudenmukaisuuden alojen sillanrakentajana (Kortetmäki & Järvelä, 2021). Se kiinnittää huomiota siihen, että vaikka ilmasto-toimilla saataisiin lievennettyä ilmastonmuutoksen kiihtymistä ja lämpenemisestä seuraavaa epäoikeudenmukaisuutta, voidaan toimilla tahtomattaan vaikuttaa samalla johonkin jo olemassa olevaan epäoikeudenmukaisuuden muotoon tai luoda uusia. (Kortetmäki & Järvelä, 2021.)

Williams ja Doyon (2019) ovat tuoneet esille, kuinka kestävä siirtymä ekologisesti kestävämpään yhteiskuntaan ei ole mahdollista ilman oikeudenmukaisuutta. Yhteys on kahdenlainen. Ensinnäkään lopputulosta ei voida kutsua kestäväksi, jos se ei ota huomioon oikeudenmukaisuutta. Toisin sanoen kestävyyttä ja

oikeudenmukaisuutta ei voi irrottaa toisistaan. Toiseksi lopputuloksen ylläpitäminen on vaikeaa, jos kansalaiset eivät koe sitä oikeudenmukaiseksi. Williams ja Doyo (2019) painottavat, kuinka epäoikeudenmukaiset toimet kohti ekologisesti kestävämpää yhteiskuntaa rapauttavat sekä itse tavoitteen päämääriä että myös heikentävät yhteiskunnan sisäistä luottamusta kuin myös luottamusta poliittiseen päätöksentekoon. Myös Gough (2016, s. 37) peräänkuuluttaa oikeudenmukaisuuden ottamista paremmin huomioon ja toteaa, ettei ekologisesti kestävä ole kestävä, jos se ei ole myös sosiaalisesti kestävä.

Oikeudenmukaisuuskysymysten ja reilun siirtymän vaateen voi nähdä kosket-tavan eritoten Suomen kaltaisia rikkaita länsimaita, joiden vaikutus elonkehään on suuri. Gough (2016, s. 101) perustelee kirjassaan, kuinka riippumatta moraalisesta kat-sontakannasta voidaan rikkaita länsimaita vastuuttaa ilmastonmuutoksen kiihdyttä-misen torjunnassa muuta maailmaa enemmän.

Reiluus ja oikeudenmukaisuus kulkevat käsi kädessä kestävyiden kanssa, ja Suomella voidaan nähdä olevan suuri vastuu niin ilmastonmuutoksen hillinnässä, kuin myös hillintätoimien reiluudessa paikallisesti ja globaalisti. Ciplet ja Harrison (2020) kirjoittavat artikkelissaan ristiriidasta, joka syntyy suhteessa aikatauluun. Ympäristökriisit ovat tätä päivää ja ne pahenevat päivä päivältä, samalla kun maapallon resurssien ylikulutus jatkuu. Tämän takia päätöksenteossa lopulta tulee tehdä kompromisseja, sillä ei ole loputtomasti aikaa hioa mahdollisimman oikeudenmukaista lop-putulosta. Heidän mukaansa ei ole aikaa kuunnella tasapuolisesti joka ikistä ryhmää ja edustajaa, vaan päätöksiä tulee myös kyetä tekemään, vaikka kuuleminen ei olisi ollut täydellistä. Tiukka keskittyminen prosessin osallistavuuteen voi lopulta vesittää prosessin todelliset tavoitteet, kuten siirtymän ekologisesti kestävämpään suuntaan. (Ciplet & Harrison, 2020.)

Myös Kortetmäki ja Järvelä (2021) toteavat artikkelissaan, että on mahdollista, että ilmastotoimet lisäävät epätasa-arvoisuutta ja heikentävät hyvinvointia. Ciplet ja Harrison (2020) jatkavat kuitenkin, että epätasa-arvoisuus ja hyvinvointi heikkenisi-vät vielä enemmän, jos ilmastotoimia ei ehditä tehdä ajoissa. Päätöksen teon kompro-missien tekoa voi helpottaa Goughin (2017, s. 37) ajatus, ettei oikeudenmukaisuus ole vain demokratiaa ja osallistamista, vaan oikeudenmukaisuudella on myös materiaali-nen ulottuvuus. Hänelle oikeudenmukaisuuden perusta on yksilön perustarpeet, jotka tulee olla täytettyinä, jotta voidaan edes alkaa pohtia muuta oikeudenmukai-suutta. Jos yksilö kärsii nälästä, kodittomuudesta tai hänellä ei ole mahdollisuuksia täyttää välttämättömiä sosiaalisia tarpeitaan, ei demokraattinen osallistaminen itses-sään riitä. (Gough 2017, s. 37.)

Heiskanen ym. (2021) jaottelevat artikkelissaan oikeudenmukaista energiamur-rosta seuraavasti: *”oikeudenmukaisella energiamurroksella katsotaan olevan ainakin kolme ulottuvuutta: jako-oikeudenmukaisuus, menettelytapojen oikeudenmukaisuus sekä*

erityisyyden tunnustaminen". Jako-oikeudenmukaisuudella he tarkoittavat eritoten resurssien jakoa, eli samaa, jota myös Gough (2017) painottaa. Kaksi seuraavaa oikeudenmukaisuuden muotoa sen sijaan käsittelevät osallisuutta ja eri ryhmien tunnistamista (Heiskanen ym., 2021). Myös Williams ja Doyon (2019) käyttävät samaa kolmi-jakoa tarkastellessaan ympäristöoikeudenmukaisuutta. Jako onkin ympäristöoikeudenmukaisuuden piirissä laajemminkin käytetty (mm. Schlosberg, 2003; Schlosberg, 2013).

Myös Hirvilammi (2015) tarkasteli väitöskirjassaan ekologisuutta, hyvinvointia ja oikeudenmukaisuutta Goughin (2017) tapaan nimenomaan materialistisista lähtökohdista. Hirvilammi (2015, s. 90) toteaa, että *"materiaalivoirtalaskelmissa määritellyt arviot kestävästä luonnonvarojen kulutuksen tasosta asettavat hyvinvoinnin tavoittelulle rajan, joka perustuu globaaliin oikeudenmukaisuuteen ja ekologiseen kestävyYTEEN"*. Tämä tukee aiemmin esitettyä Goughin (2017) ajatusta siitä, ettei pelkkä demokraattinen toiminta yksin riitä takaamaan oikeudenmukaisuutta. Hirvilammin (2015) väitöskirjan yksi tärkeä huomio olikin, kuinka yksilö voi samanaikaisesti demokraattisessa valtiossa olla köyhä ja lisäksi elää ekologisesti yli kestävä tason.

Eräs reilua siirtymää edistävä toimi, joka kirjallisuudesta on löydettävissä, on panostaminen energiatehokkuuteen (Gough, 2017, s. 139; McCauley & Heffron, 2018). Energiatehokkuutta parantamalla on oikeudenmukaisuuskysymyksiin helpompi vastata, kun samaan lopputulemaan vaaditaan vähemmän energiaa. Gough (2017, s. 140–141) ehdottaakin yhteiskunnan energiatehokkuuden aloittamista nimenomaan vähävaraisista. Goughin ehdotus on siinä mielessä mielenkiintoinen, että on todettu rikkaiden kuluttavan huomattavasti vähävaraisia enemmän, myös energiaa (Ympäristöministeriö, 2022b, s. 181). Voisikin ajatella, että energiatehokkuus kannattaisi aloittaa sieltä, missä sillä olisi suurimmat vaikutukset pienimmällä panoksella. Eli siellä missä kulutus on suurinta. Gough (2017) näkeekin asian oikeudenmukaisuuden kautta, sillä vähävaraisille energian säästäminen on merkittävä taloudellinen huojennus, samalla kun yhteiskunnan energiatehokkuus paranisi. Toinen konkreettinen ja oleellinen oikeudenmukaisuuskysymys koskien ilmastopolitiikka on Goughin (2017, s. 74) runsaasti käsittelemä kysymys kasvihuonekaasupäästöoikeuksien oikeudenmukaisesta jakamisesta. Kuinka päästöt lasketaan ja ketkä sen tekevät, ja kuinka päästöoikeudet globaalisti jyvitetään?

Tarkastellessa eri kestävyystoimien sosiaalisia vaikutuksia sosiaalisen haavoittuvuuden käsite voi olla hyödyllinen (Kortetmäki & Järvelä, 2021). Se kuvaa yksilöiden ja yhteisöjen kykyä selviytyä esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamasta vahingosta ja stressistä. Haavoittuvuus rakentuu kolmen termin kautta; altistuminen, herkkyys ja kyky sopeutua. Altistuminen viittaa tietyille stressitekijälle, kuten kuumuudelle altistumista. Herkkyys viittaa siihen, kuinka välitön reaktio altistumisesta seuraa. Kyky sopeutua taas viittaa siihen, millainen on yksilön tai yhteisön kyky sopeutua

kyseiseen negatiiviseen vaikutukseen. Erot eri yhteisöjen haavoittuvuuksien välillä kuvastavat epätasa-arvoa. Toisilla yhteisöillä on paremmat edellytykset selvitä ilmastomuutoksen aiheuttamista seurauksista kuin toisilla. (Kortetmäki & Järvelä, 2021.) Sosiaalinen haavoittuvuus toimii myös yhtenä argumenttina siihen, miksi Suomella on kokoansa suurempi vastuu. Voidaan nähdä, että suomalaisen yhteiskunnan sosiaalinen haavoittuvuus on pienempää kuin monen muun maailman valtion, jonka seurauksena Suomella on erinomaiset lähtökohdat edistää muutosta kohti ympäristöystävällisempää maailmaa. Sosiaalinen haavoittuvuus käsitteenä sopii myös Williams ja Doyon (2019) havaintoon siitä, kuinka päätöksenteko, joka ottaa huomioon sosiaalisen haavoittuvuuden, koetaan oikeudenmukaisemmaksi kuin päätöksen teko, jossa tätä ei otettaisi huomioon. Sosiaalinen haavoittuvuus toimiikin yhtenä mahdollisena mittarina tarkastellessa sosiaalipolitiikkaa (Kortetmäki & Järvelä, 2021).

Sosiaaliseen haavoittuvuuteen liittyy Kochin (2018) huomio siitä, kuinka eri yhteiskuntaluokilla voidaan nähdä olevan erisuuruiset vastuut ilmastomuutoksen hillinnässä. Lisäksi eri yhteiskuntaluokat myös kokevat ilmastomuutoksen vaikutukset eri tavoin. Kaksoisepätasa-arvoisuudella tarkoitetaan ilmastomuutoksesta syntyvää ilmiötä, jossa he, joiden vaikutus ilmastomuutoksen kiihdyttämiseen on pienin ja he, jotka ovat vähiten vaurastuneet ilmastomuutosta kiihdyttävillä toimilla, kärsivät ilmiön seurauksista eniten (McCauley & Heffron, 2018). Koch (2018) jatkaa ajatusta kolmoisepätasa-arvoon, jossa ylempään liittyy vielä vaatimus ilmastomuutoksen hillinnästä esimerkiksi korottamalla (fossiilisen) energian hintaa. Bailey (2015) tuo ilmi, kuinka ilmastomuutoksen hillitsemiskeinoilla on taipumusta olla regressiivisiä, vaikeuttaen entisestään kaikista pienituloisempien elämää.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen tavoitteena on arvioida Suomen hiilineutraaliustavoitteen ekohyvinvointivalttiollisia ulottuvuuksia.

Pro gradu -tutkielman tutkimuskysymykset rakentuvat seuraavasti:

1. Kuinka tunnistaa ekohyvinvointivaltio?
2. Minkä verran keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma (KAISU) vie Suomea kohti ekohyvinvointivaltiota?

Ensimmäinen tutkimuskysymys on varsin yksiselitteinen. Vastaan siihen ekohyvinvointivalttiosta keräämäni aiemman tutkimuksen valossa. Käsitteenä ekohyvinvointivaltio on vielä hyvin nuori ja laava. Kirjallisuudesta löytyy määritelmä ekohyvinvointivaltiolle, mutta analyysin toista vaihetta varten tarvitsen tarkkarajaisemman viitekehysten, jotta kykenen tunnistamaan ekohyvinvointivalttiollisia ulottuvuuksia. Sen vuoksi rakennan analyysin ensimmäisessä vaiheessa aiemman tutkimuksen pohjalta teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin teoreettisen viitekehysten ekohyvinvointivaltiolle. Tarkoituksena on koota yhteen ne piirteet, jotka aiemman tutkimuksen perusteella kuvaavat ekohyvinvointivaltiota, ja näin vastata ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

Toisen tutkimuskysymyksen taustalla on oletukseni siitä, että hiilineutraaliustavoite on ekohyvinvointivalttion mukainen. Eli, että aineistona toimiva Suomen hiilineutraaliustavoitetta ohjaava keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma (KAISU) edistää ekohyvinvointivalttiollisia päämääriä. Oletamus perustuu siihen, että hiilineutraaliustavoite ohjaa valtiota kohti ekologista kestävyyttä, joka on ekohyvinvointivalttion perustavanlaatuisen lähtökohta (Hirvilampi ym., 2021). Analyysin toisessa vaiheessa käytän ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastaukseksi muodostamaani ekohyvinvointivalttion teoreettista viitekehystä, ja analysoin aineistoa, KAISU:a, suhteessa tähän viitekehykseen. Analyysi toteutetaan teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Näin vastaan tutkielman toiseen kysymykseen koskien sitä,

minkä verran keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma (KAISU) vie Suomea kohti ekohyvinvointivaltiota. Vaikka kysymyksen asettelu voisi antaa olettaa tulosten sisältävän määrällisiä piirteitä, on tutkimusasetelma täysin laadullinen. Täten myös tulokset tulevat olemaan laadullisia.

Tutkimusetiikan ja tutkimusasetelman eettisyyden osalta voi todeta, että aineistoon tai asetelmaan ei liity eettisiä haasteita. Kyseessä on julkinen, valtion verkkosivuilta löytyvä, politiikkapaperi, eikä tässä pro gradu -tutkielmassa ole käytössä menetelmiä, joiden käytön osalta olisi tarve käydä suurempaa eettistä pohdintaa.

3.1 Aineisto

KAISU, eli keskipitkän aikaväli ilmastopolitiikan suunnitelma, on 202 sivua pitkä politiikkadokumentti, jonka ”*päätarkoituksena on määritellä keinot, joilla asetetut vuosien 2030 ja 2035 päästövähennystavoitteet voidaan saavuttaa*” (Ympäristöministeriö, 2022b, s. 87). Tärkeä huomio on, että tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelussa on eritoten KAISU:ssa esiteltävät toimenpiteet. Ne koskevat ennenkaikkea vuoden 2030 päästövähennystavoitetta ja lisävähennystarpeet vuoden 2035 tavoitteeseen tarkentuvat sen mukaan, kuinka hyvin vuoden 2030 tavoitteet käyvät toteen (Ympäristöministeriö, 2022b, s. 10).

Vaatus KAISU:lle tulee ilmastolaista (423/2022), jossa määritellään keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma. Laissa määritellään myös mitä suunnitelmaan kuuluu ja mihin sen tulee vastata. Laissa rajataan, että KAISU koskettaa ainoastaan taakanjakosektoria, jonka takia sen vaikutukset rajoittuvat taakanjakosektoriin kuuluviin päästöihin ja toimiin. Lisäksi laissa säädetään, että keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma laaditaan kerran vaalikaudessa. (423/2022.) Ensimmäisen kerran KAISU on toteutettu vuonna 2017 (Ympäristöministeriö, 2022b, s. 39).

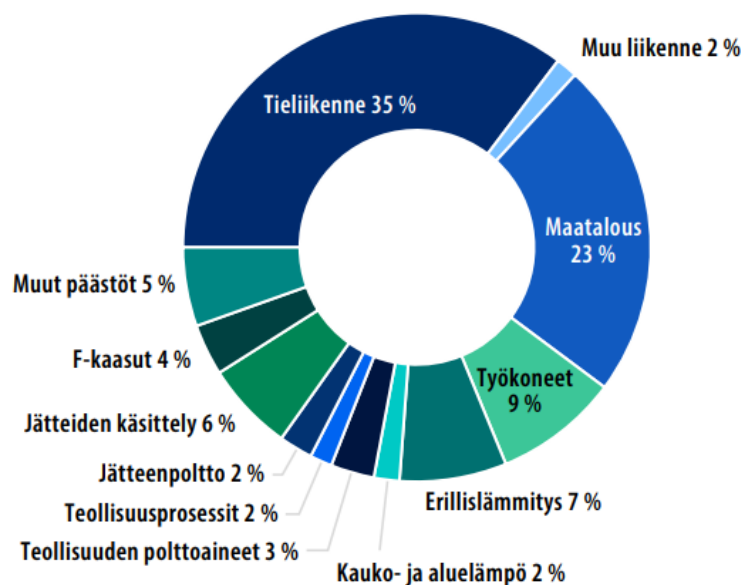
KAISU koostuu yhdestätoista luvusta, joista ensimmäisessä viidessä kuvataan kansainvälistä toimintaympäristöä, Suomen ilmastopolitiikkaa, nykytilaa ja päästövähennystavoitteita. KAISU:n kuudes luku käsittelee varsinaista toimenpideohjelmia. Loput viisi lukua kuvaavat tavoitteiden saavuttamista, tavoitteiden kytkeytymistä muille yhteiskunnan sektoreille ja osallistamista KAISU:n laadintaan. Dokumenttina KAISU on hyvin asiapitoinen ja kieleltään politiikkapaperi. Se sisältää jonkin verran taulukkoja ja graafeja, jonka lisäksi tekstin lomassa on sinisiä laatikkoja, joissa viitataan muihin hiilineutraaliustavoitteen ympärillä oleviin dokumentteihin, erityisesti kansalaiskuulemisiin.

KAISU:n lisäksi Suomen hiilineutraaliustavoitetta edistetään erityisesti kahdessa muussakin dokumentissa, kansallisessa ilmasto- ja energiastategiassa sekä

maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa (MISU). Kansallisessa ilmasto- ja energiastrategiassa keskitytään päästökauppaan piiriin kuuluviin teollisuuden ja energiantuotannon päästöihin. MISU:ssa vuorostaan käsitellään maankäyttöä, maankäytön muutosta ja metsätaloussektoria, eli niin sanottuja LULUCF:n (*land use, land-use change, and forestry*) alaisia toimia. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2022, s. 9.)

Hiilineutraaliuden saavuttamiseen vaaditaan toimenpiteitä kaikilla kolmella sektorilla ja KAISU:n toimenpiteiden lisäksi tavoitteen toteutuminen vaatii suuria ”päästövähennyksiä päästökauppa- ja huomattavaa maankäyttösektorin nettowie-lua” (Ympäristöministeriö, 2022b, s. 42). Suomen kokonaispäästöjen osalta KAISU vastaa vajaasta kuudestakymmenestä prosentista ja kansallinen ilmasto- ja energiastrategia reilusta neljästäkymmenestä (Ympäristöministeriö, 2022a, s. 17–20). Maankäyttösektori on aikaisemmin ollut hiilinielu, mutta vuonna 2021 se kääntyi ensimmäisen kerran niukasti nettopäästölähteeksi (Ympäristöministeriö, 2022a, s. 24).

Tähän pro gradu -tutkielmaan olen kuitenkin valinnut näistä kolmesta dokumentista nimenomaan KAISU:n, joka keskittyy taakanjakosektorin politiikkatoimiin. Kuvasta 1 näkee taakanjakosektorin eri kategorioiden suhteellisen jakauman.

Kuva 1. ”Taakanjakosektorin kasvihuonekaasupäästöjen jakauma päästölähteittäin vuonna 2020” (Ympäristöministeriö, 2022a, s. 20).

Oma mielenkiintoni kohdistuu hiilineutraaliustavoitteen yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin, joita tarkastelen sosiaalipoliittisen ekohyvinvointivaltion käsitteen kautta. Johtuen tästä tulokulmasta, KAISU on näistä kolmesta dokumentista sopivin, sillä aiemmassa ekohyvinvointivaltio kirjallisuudessa ei juurikaan käsitellä teollisuutta, energiajärjestelmään, taikka maankäyttöä. Sen sijaan KAISU:sta löytyy teemoja, kuten liikkuminen, ruuantuotanto ja kulutus, joihin ekohyvinvointivaltiota on

luontevampaa verrata. Toki ekohyvinvointivaltio on kokonainen valtioprojekti ja täten myös kahdella tarkastelustani pois jäävällä dokumentilla voi olettaa olevan annettavaa analyysia varten. Joudun kuitenkin tekemään rajauksen, jotta aineisto soveltuu pro gradu -tutkielman kokoiseen tarkasteluun.

Tutkielman rajaamiseen liittyy myös kolmannen tutkimuskysymyksen hautaaminen. Alun perin tarkoitukseni oli tarkastella ekohyvinvointivaltion lisäksi myös Suomen hiilineutraaliustavoitteen sosiaalisia vaikutuksia. Aiheena tämä olisi kuitenkin laajentanut tutkielmaani merkittävästi, jonka lisäksi olisin todennäköisesti joutunut ottamaan käyttöön vielä kolmannenkin menetelmän. Tämä ei olisi järkevää pro gradu -tutkielman kokoisessa työssä. KAISU:sta on jo tehty vaikutustenarviot koskien sukupuolta (Paavola ym., 2021), -tulonjakoa (Alimov ym., 2020) ja -sosiaalista oikeudenmukaisuutta (Lipsanen ym., 2021), joten kolmanteen tutkimuskysymykseen vastaaminen olisi vaatinut huomattavaa lisäpanostamista.

3.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on laadullisen analyysin perustyökalu, joka voidaan jakaa kolmeen eri analyysitapaan: aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen sisällönanalyysiin (Silvasti, 2014). Sisällönanalyysin voi nähdä olevan peruspohja kaikille niille laadullisille analyysimenetelmille, joissa tarkastellaan kirjoitettua, kuultua tai nähtyä aineistoa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 103). Sen avulla on mahdollista tarkastella valittua aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti ja tuottaa aineistosta kuvaus tiiviissä ja yleisessä muodossa, kadottamatta sen sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117–122). Menetelmän tarkoituksena on tutkittavan aiheen parempi ymmärrys ja aiheen selkeyttäminen, jotta johtopäätökset olisivat luotettavia ja selkeitä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122).

Niin sisällönanalyysia kuin myös yleisesti laadullista analyysia voi luonnehtia itse keksimäni langanpätkä-metaforan kautta. Alussa tutkijalla on edessään sekalainen kasa erilaisia langanpätkiä. Omalla ammattitaidolla hän lajittelee langanpätkät, menetelmästä riippuen, uuteen järjestykseen, jonka hän näkee selkeyttävän sekavaa lankakasaa. Parhaassa tapauksessa lopussa kaikki langat ovat tallella, mutta kokonaisuuden hahmottaminen on aiempaa helpompaa. Olkoon langat sitten lajiteltu pituuden, värin tai materiaalin mukaan. Tässä pro gradu -tutkielmassa käytän sekä teoriaohjaavaa- että teorialähtöistä sisällönanalyysia. Seuraavaksi käyn läpi molemmat sisällönanalyysit. Järjestys on analyysin kannalta nurinkurinen, mutta menetelmät ovat helpompi ymmärtää näin päin selitettyinä.

3.2.1 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa käsitellään ennestään rakennetun teorian tai käsitejärjestelmän pohjalta (Silvasti, 2014; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 127). Analyysia siis ohjaa jokin aikaisempaan tietoon perustuva malli, jonka kautta tutkittavaa aineistoa lähestytään (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 110). Yleensä aineiston avulla joko testataan aiempaa teoriaa tai pyritään ymmärtämään aineistoa suhteessa tähän teoriaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 110).

Tässä pro gradu -tutkielmassa käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia tutkimusaineistoni analysointiin. Pyrin ymmärtämään aineistoa suhteessa aiemmasta tutkimuksesta rakentamaani teoreettiseen viitekehykseen, ekohyvinvointivaltion piirteisiin. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan suhteessa valittuun teoriaan, eikä tarkoituksena suoranaisesti ole etsiä aineistosta mitään uutta, kuten esimerkiksi aineistolähtöisessä sisällön analyysissä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 111). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei teorialähtöisessä sisällönanalyysissä otettaisi huomioon teoriaan liittyviä, mutta etukäteen luodun luokittelun ulkopuolelle jääviä teemoja, vaan niistä luodaan uusia ” muita ” luokkia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 128).

Uuden löytämisen sijaan tarkoitus on sekä selittää maailmaa teorian kautta kuin myös testata teoriaa ja tarpeen mukaan kehittää sitä vastaamaan paremmin todellisuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 111). Aina teoria ei ole kovin tarkka suhteessa aineistoon ja tällöin on hyvä tarkastella teoriasta nostettuja koodeja tarkemmin ja purkaa niitä pienempiin osiin (Silvasti, 2014). Omassa teoriassani ekohyvinvointivaltion piirteet ovat varsin laajoja, kuten integroiva ekososiaalinen politiikka, ja analyysissä voikin olla hyvä pureskella aineistoa hieman tarkemmin kuin mitä vain yksittäinen piirre pitää sisällään.

3.2.2 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä ei teorialähtöisen analyysin tavoin tutkijan tarvitse pysyä tiukasti teorian ohjaamassa kehikossa (Silvasti, 2014). Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä koodit elävät läpi prosessin ja hakevat muotoaan aineiston ja tutkijan tulkinnan mukaisesti. Koodeja ei ole etukäteen lukittu, vaan tutkija voi aineiston perusteella vaikuttaa muodostuviin koodeihin läpi analyysin. Erona suhteessa aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin on kuitenkin se, että lopulta luokiteltua aineistoa verrataan taustalla olevaan teoriaan, eikä mitä tahansa teemoja ole tarkoitus aineistosta nostaa esille. (Silvasti, 2014.) Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineistoa ei lähestytä tiukasti teoriaa tarkastellen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 133), vaan teoria toimii apuna ja lopun luokittelun tukena aineistoa analysoitaessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109). Aineistoa siis tarkastellaan ensin aineistolähtöisesti, mutta analyysin edetessä teoria tulee ohjaamaan työtä haluttuun suuntaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109–110).

Omassa tapauksessani käsittelen aiempaa kirjallisuutta nimenomaan ekohyvinvointivaltion käsitteen kautta, mutta annan koodien, eli tässä tutkielmassa piirteiden, elää läpi aiemman tutkimuksen analysoinnin. Lähtiessäni lukemaan artikkeleita en ole ennalta määritellyt mitä niistä tulee löytää, vaan olen lukenut aineistoa läpi sen mukaisesti, mitä siellä kerrotaan ekohyvinvointivaltiosta. Analyysin toisessa vaiheessa, jossa käytän teorialähtöistä sisällönanalyysia, pysyn tiukemmin rakentamassani teoreettisessa viitekehyksessä ja sen sisältämässä piirteissä. Luen aineistoa näiden piirteiden kautta.

3.3 Teoreettisen viitekehysten rakentaminen

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni on, kuinka tunnistaa ekohyvinvointivaltio. Tunnistamista varten luonnollisesti tulee ensin tietää, mikä on ekohyvinvointivaltio. Käsitteenä se on uusi, eikä siitä löydy paljoa kirjallisuutta. Ainut löytämäni puhtaasti ekohyvinvointivaltiota käsittelevä artikkeli on Hirvilammi ym. (2021), jossa kirjoittajat esittelevät käsitteen ja luovat pohjaa sille. Artikkelista löytyy myös määrittelmä ekohyvinvointivaltiolle. Se on valtio, *”jossa hyvinvoinnin tavoittelu tapahtuu ympäristön kantokyvyn rajoissa”* (Hirvilammi, ym. 2021). Artikkelista on myös kerättävissä seuraavanlainen ekohyvinvointivaltion piirteitä kokoava lista (Hirvilammi ym., 2021):

- Ekohyvinvointivaltioissa harjoitetaan integroivaa ”ekososiaalista politiikkaa”.
- Ympäristön tilan seuraaminen, ihmistoiminnan ja ympäristön välisten vuorovaikutusten tunnistaminen ja tulevan kehityksen vauhdittaminen.
- Jatkuva riskiarviointi ja päätösten perustaminen näihin arvioihin.
- Ympäristöön liittyvien tavoitteiden yhdistäminen kaikilla päätöksenteon tasoilla yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia koskeviin tavoitteisiin.
- Sosiaalisten kustannusten jakaminen ja tehokkaiden ohjauskeinojen ja politiikkakeinojen soveltaminen käytäntöön.
- Oman toimintansa rahoittaminen ja oikeuttaminen.
- Valtion keskeinen rooli kollektiivisten hyötyjen tarjoajana.

Lista auttaa selventämään, mikä on ekohyvinvointivaltio ja kuinka tunnistaa se, mutta lista on myös hyvin monitulkintainen. Ajatellen analyysini toista vaihetta, tulisi ekohyvinvointivaltion piirteiden olla yksiselitteisempiä ja helpommin tunnistettavia. KAISU:n tarkastelu yllä olevan listan kautta olisi työlästä ja haastavaa. Lisäksi lista on

peräisin vain yhdestä aiheesta käsittelevästä artikkelista, eikä se kuvaa koko aiempaa kirjallisuutta. Täten on tarve ensinnäkin täydentää listaa.

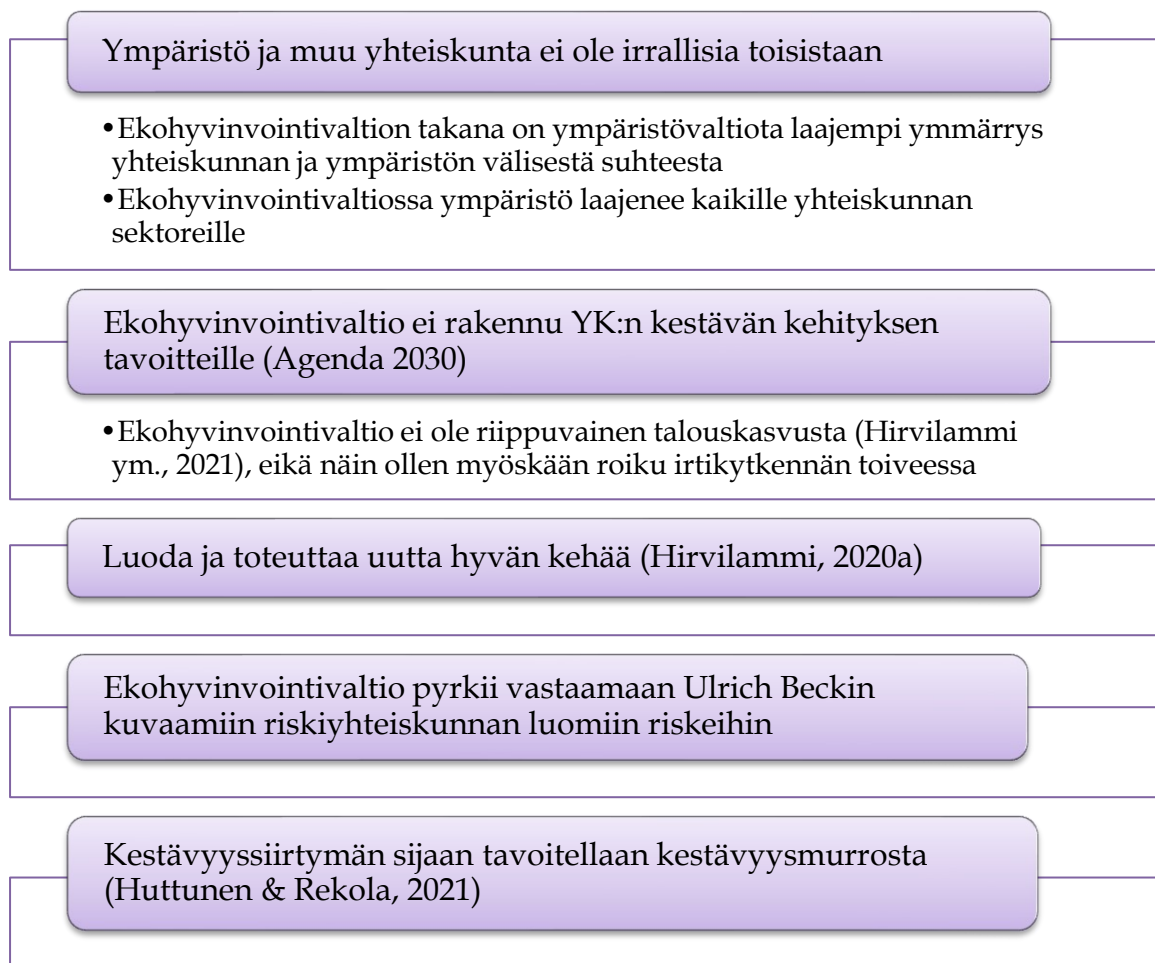
Kuten jo useaan kertaan olen todennut, aiemmasta ekohyvinvointivaltiota käsittelevästä kirjallisuudesta ei suoraan ole apua, sillä kirjallisuutta ei juurikaan ole. Sen sijaan huomattavasti runsaampaa on kriittinen kirjallisuus ekohyvinvointivaltiota edeltävästä ympäristövaltiosta. On löydettävissä havaintoja siitä, mikä ympäristövaltiossa on pielessä ja kuinka asioiden tulisi olla, jotta hyvinvointivaltio voisi olla ekologisesti kestävä. Toisin sanoen ympäristövaltiokirjallisuudesta on löydettävissä mahdollisia piirteitä myös ekohyvinvointivaltiolle. Lopulta ekohyvinvointivaltion voikin nähdä kumpuavan paljolti juuri ympäristövaltiosta. Sen tehtävä on korjata ympäristövaltion vajeavaisuudet. Seuraavaksi esittelen itse keräämiäni ja muotoilemiäni havaintoja aiemmasta kirjallisuudesta, jolla täydennän Hirvilammi ym. (2021) listaa. Havainnot koskettavat joko ekohyvinvointivaltiota tai ympäristövaltion puutteita.

Pelkällä ympäristölainsäädännöllä ei saavuteta ekologisesti kestävää hyvinvointivaltiota (Hausknot, 2019)

- Mahdollistaa ympäristövaltiota radikaalimman murroksen (Koch, 2020)
- Integroiva ekososiaalipolitiikka tarkastelee hyvinvointivaltion perustavanlaatuisia vastuita, jolloin ympäristönäkökulma ei rajoitu vain tietyille valtion sektoreille

Ekohyvinvointivaltio ei ole rinnakkainen hyvinvointivaltion kanssa, vaan ekohyvinvointivaltio on kokonaisuus, joka kykenee samanaikaisesti ottamaan huomioon niin sosiaaliset, taloudelliset kuin myös ympäristölliset ulottuvuudet

- Ekohyvinvointivaltion ja perinteisen hyvinvointivaltion voi nähdä olevan keskenään ristiriitaiset, vaikka ekohyvinvointivaltio onkin vain pidemmälle viety hyvinvointivaltio, joka haluaa toteuttaa myös hyvinvointivaltion tavoitteet (Koch, 2020)
- Ekohyvinvointivaltio on kehittyneempi hyvinvointivaltio, jonka yhtenä päätehtävänä on lieventää markkinoiden negatiivisia ulkoisvaikutuksia (Gough, 2016)

Taulukko 1. Ekohyvinvointivaltion ominaisuuksia aiemmasta kirjallisuudesta

Yllä olevat kaksi ekohyvinvointivaltiota kuvaavaa listaa antavat jo hyvän pohjan ekohyvinvointivaltion tunnistamisen avuksi. Analyysin työkaluna noin pitkä ja monisyinen lista ei kuitenkaan ole toimiva. Täten kaksi edellä olevaa listaa tulee tiivistää napakoiksi ekohyvinvointivaltiota kuvaaviksi piirteiksi.

Tässä pro gradu -tutkielmassa piirre on suomenkielinen vastine luonnontieteelliselle indikaattorin käsitteelle. Luonnontieteissä indikaattorilaji on laji, jonka esiintyvyyden perusteella voidaan tehdä päätelmiä koko ympäröivästä ekosysteemistä (Lawton & Gaston, 2001). Se siis indikoi tiettyjä ympäristön piirteitä, kuten ilmanlaattaa tai maaperän ravinnepitoisuutta. Havainnoimalla indikaattorilajeja tutkija voi tehdä havaintoja ekosysteemistä ilman, että hänen tarvitsee käydä läpi koko tutkittavaa aluetta. (Lawton & Gaston, 2001.) Tämän tutkielman tapauksessa piirteet ovat indikaattoreita ekohyvinvointivaltiosta. Ne kuvastavat aiheita, joiden toteutuessa voi olettaa kyseessä olevan ekohyvinvointivaltio. Kirjallisuudesta ekohyvinvointivaltion piirteet ovat tiivistettävissä seuraaviin viiteen piirteeseen:

- Integroiva ekososiaalinen politiikka
- Ei rakennu talouden kasvun varaan
- Harjoittaa tulonjakoa
- Laaja ja monipuolinen ympäristösektori
- Valtion keskeinen rooli

Nyt lista on lyhyt ja piirteet yksiselitteisiä. Ekohyvinvointivaltion tunnistamista varten liikutaan yhä varsin yleisellä tasolla, mutta piirteet ovat kuitenkin jo selkeästi määriteltävissä analyysia ajatellen.

Lisäksi KAISU:a tarkastellessa nopeasti tuli vastaan tarve kuudennelle piirteelle, oikeudenmukaisuudelle. Teemana se ei selkeästi noussut esille aiemmasta valtiotutkimuksesta, kuten luvun 2.5 alussa totean. Aineistossa kuitenkin puhutaan runsaasti oikeudenmukaisuudesta, jonka takia päätin tehdä siitä kuudennen piirteen ekohyvinvointivaltiolle. Piirteenä se ei sodi ekohyvinvointivaltion tavoitteita vastaan, vaan päinvastoin tukee pyrkimystä olla sosiaalisesti kestävä. Uuden piirteen lisääminen alkuperäiseen kehykseen ei myöskään sodi valittua menetelmää vastaan. Teoriaohjauksessa sisällönanalyysissa aineistolla on mahdollisuus vaikuttaa aluksi valittuun teoriaan, eikä teoria ole samaan tapaan lukittu, kuin teorialähtöisessä sisällönanalyysissa.

Oikeudenmukaisuus ei ole sen tarkempi kuin muutkaan rakentamani piirteet. Syinä tälle suurpiirteisyydelle voi nähdä useita. Ensinäkin ekohyvinvointivaltio on käsitteenä vasta siinä vaiheessa, että tarkkojen rajojen sijaan tutkijat vielä toistaiseksi maalaavat uuden valtiomallin suuria linjoja. On myös hyvä tunnistaa, että kyseessä on valtion kokoinen määritelmä. Jotta tietty valtiomalli on mahdollista tiivistää yksinkertaiseksi joukoksi piirteitä, tulee näiden piirteiden olla varsin yleisiä. Kolmanneksi ekohyvinvointivaltiotutkimus on ainakin toistaiseksi teoreettista ja empirian osuus vähäistä. Tutkimuskirjallisuus on makrotasoista ja tämä näkyy myös piirteissä.

Piirteiden laveus saattaa hankaloittaa niiden tunnistamista politiikan maailmasta. Voi myös odottaa, että itse tarkasteltava teksti, KAISU, on yhtä lailla abstrakti ja täynnä poliittista jargonia. Viitekehyksen rakentamisella osallistun osaltani akateemiseen kirjallisuuteen, jossa ekohyvinvointivaltiota määriteellään. Seuraavassa luvussa analysoin tutkielman aineistoa, yllä kuvatun teoreettisen viitekehyksen kautta.

4 EKOHYVINVOINTIVALTION PIIRTEET KAISU:SSA

Tässä luvussa esittelen ensin piirteiden rajat, jotta saan analyttisesti erotettua piirteet toisistaan mahdollisimman tarkasti. Tämän jälkeen pureudun varsinaiseen analyysiin ja käyn läpi jokaisen piirteen omassa alaluvussa.

4.1 Piirteiden rajojen määrittely

Edellä esittämässäni ekohyvinvointivaltion piirrelistassa piirteissä on mahdollista nähdä päällekkäisyyttä. *Valtion keskeinen rooli* ja *talouskasvun* kyseenalaistaminen ovat selkeimmät ja vähiten sekaannusta aiheuttavat piirteet. Sen sijaan *integroiva ekososiaalinen politiikka* ja *laaja ja monipuolinen ympäristösektori* on mahdollista tulkita ainakin osittain päällekkäisiksi. Voi ajatella, että integroiva ekososiaalinen politiikka kuuluu laajaan ympäristösektoriin, sillä toteutuessaan integroiva ekososiaalinen politiikka olisi ympäristöteemojen laajenemista vahvemmin sosiaalipolitiikkaan. Havainto on täysin perusteltu. Tämän johdosta analyysia tehdessä olen tehnyt rajauksen näiden kahden välillä nimenomaan sosiaalipolitiikan osalta. Sosiaalipoliittiset ympäristötoimet ovat integroivaa ekososiaalista politiikka ja kaikki muut poikkisektoriset ympäristötoimet indikoivat ympäristösektorin laajenemisesta.

Näen jaon perustelluksi kahdesta syystä. Ensinäkin kirjallisuudessa muun muassa Hirvilampi ym. (2021) ja Gough (2017) korostavat nimenomaan sosiaalipolitiikan merkitystä ympäristöongelmien ratkaisussa, ja tämän takia integroiva ekososiaalinen politiikka on erityisen oleellinen piirre ekohyvinvointivaltioita. Toiseksi ekohyvinvointivaltio on sosiaalipoliittinen käsite, jonka takia voi perustellusti korostaa nimenomaan sosiaalipolitiikka, joka toistaiseksi on jäänyt ympäristöteemojen laajentumisessa muita yhteiskunnan osa-alueita vähemmälle huomiolle.

Toinen mahdollinen käsitteellinen päällekkäisyys koskee *tulonjaon* ja *oikeudenmukaisuuden* piirteitä. Ovatko oikeudenmukaisuus ja vaatimus tulonjaosta keskenään päällekkäiset? Asetelma on samanlainen kuin ylemmässä. Käsitteet voi ajatella ylä- ja alakäsitteiksi, jolloin ne ovat päällekkäiset, mutta ei rajauksiltaan täysin samat. Heiskanen ym. (2021) jakaa oikeudenmukaisuuden kolmeen osaan; jako-oikeudenmukaisuus, menettelytapojen oikeudenmukaisuus ja erityisyyden tunnustaminen. Tulonjako on jako-oikeudenmukaisuutta, mutta vain jako-oikeudenmukaisuutta. Näinpä kuudennen, oikeudenmukaisuuden, piirteen alle jää tästä jaosta menettelytapojen oikeudenmukaisuus ja erityisyyden tunnustaminen. Analyysissa keskityn kansalaisten osallistamiseen ja kuulemiseen.

Tulonjaon irrottamista kahdesta muusta oikeudenmukaisuuden ulottuvuudesta voi perustella ensinäkin aiemman ekohyvinvointivaltiokirjallisuuden perusteella. Siinä esille nousee nimenomaan tulonjako, eikä esimerkiksi osallisuus. Toiseksi aineistossa esiintyy vahvasti nimenomaan kaksi jälkimmäistä oikeudenmukaisuuden ulottuvuutta, joiden johdosta alun perin rakensin kuudennen piirteen. KAISU:ssa oikeudenmukaisuudesta puhuminen on usein yhteydessä kansalaisten osallistamiseen ja kuulemiseen. Koen perustelluksi, että nimeän kuudennen piirteen oikeudenmukaisuudeksi, vaikka sen voikin tulkita kattavan myös tulonjaon piirteen.

Lopuksi, lähtökohdiltaan piirteet eivät ole aivan tasapainossa keskenään, sillä ne käsittelevät eri suuruisia aiheita. Toiset voi tulkita toisten ylä- tai alakäsitteiksi. Analyysissä siis on painotuksia johtuen valituista piirteistä ja toiset teemat ovat yksityiskohtaisempia kuin toiset. Seuraavaksi analyysia esitellessäni eri piirteet ovat kuitenkin asiasisällöltään melko hyvin tasapainossa. Vaikka käsiteltävät teemat ovatkin eri laajuisia, ovat ne analyysin sisällön osalta riittävän tasapainossa. Kaikista on vähintään hieman havaintoja, eikä yksikään piirre jää havaintojen ja analyysin osalta vaillinaiseksi. Näin ollen uskallan olettaa piirrelistan toimivan toivotulla tavalla.

4.2 Analyysi piirre piirteeltä

4.2.1 Integroiva ekososiaalinen politiikka

Yleisesti voi todeta, ettei keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa ole paljoa integroivan ekososiaalisen politiikan mukaisia toimenpiteitä. Eri taseisia havaintoja löytyi kulutuksen osalta, maataloudesta, ravitsemussuosituksista, erilaisista tuista sähköautoiluun ja kevyeen liikenteeseen, energiatehokkuudesta, työnverotuksen keventämisestä ja päästöihin kohdistuvan verotuksen koventamisesta, mutta valtaosa näistä havainnoista on virallisten toimenpiteiden, KAISU:n kuudennen luvun, ulkopuolella.

Kulutuksesta ja sen ilmastovaikutuksista puhuttaessa KAISU:ssa olisi ollut mahdollisuus esittää konkreettisia toimenpiteitä kulutuksen vähentämiseksi integroivan ekososiaalisen politiikan keinoin, mutta tätä mahdollisuutta ei käytetty. Sen sijaan kulutuksen osalta "toimenpiteet" olivat niin kutsuttuja pehmeitä ohjauskeinoja kuten yleisen tietoisuuden lisääminen ja toive, että tämä vaikuttaisi kuluttajakäyttäytymiseen.

Samanlaista ikään kuin uskalluksen puutetta oli havaittavissa myös maatalouden osalta. Toimenpiteissä ei puhuta ruokavaliosta tai julkisista hankinnoista, vaan nämä tulevat esille vasta kohdassa "*Muita maatalouden päästöihin vaikuttavia tekijöitä*". Sen sijaan, että ekososiaalisena politiikkatoimena olisi selkeästi osoitettu toimenpiteitä

kasvipainotteisemmastaruokailusta, on se nyt vain maininta. Kansallisen ilmastoruokaohjelman osalta todetaan, että *”Ilmastoruokaohjelmassa on järjestetty kestävän ruuan erätaukokeskusteluja. Keskustelujen tarkoituksena on lisätä ruokaan liittyvää rakentavaa yhteiskunnallista keskustelua.”* (s. 115). Lisäksi todetaan, että: *”Maataloussektorilla keinojen tulisi keskittyä kotieläinten ruuansulatukseen ja lantaan sekä peltojen lannoitukseen liittyviin päästöihin”* (s. 67).

Kunnallisten ravitsemuspalveluiden (esimerkiksi kouluruoka) osalta KAISU:ssa kirjoitetaan seuraavasti:

Hallitusohjelmassa todetaan, että ruokajärjestelmän kestävyuden parantamisessa merkittävä rooli on julkisilla hankinnoilla ja julkisilla ruokapalveluilla. Tavoitteeksi julkisille ruokahankinnoille ja ruokapalveluille on asetettu kalan ja kasvipainotteisen ruoan osuuden lisääminen, mikä on tavoitteena myös virallisissa ravitsemus- ja ruokailusuosituksissa. (s. 116.)

Tavoite on hyvä, mutta oleellista on huomata, ettei sitaatti ole toimenpiteissä, vaan pelkkä ”muu tekijä”. Vaikka maatalouden ja ravitsemuksen osalta integroivaa ekososiaalista politiikkaa ei ole velvoittavana tai edes selkeästi havaittavissa, voi yllä mainitut laskea tämän piirteen alle. Ravitsemus on kuitenkin sosiaalipoliittinen aihe, sillä se vaikuttaa ihmisten terveyteen ja esimerkiksi kouluruokailu on julkinen palvelu.

Liikkumisen osalta KAISU:ssa suositellaan toimia kevyelle liikenteelle, jonka voi laveasti tulkita integroivaksi ekososiaaliseksi politiikaksi. Toimenpiteissä on niin tulkia kuin myös veroja, joiden tarkoitus on ohjata liikkumista passiivisesta ja ympäristölle haitallisemmasta yksityisautoilusta kohti kevyttä ja julkista liikennettä. Pääpaino liikenteessä on kuitenkin taloudellisesti-tekniisissä toimissa, integroivan ekososiaalisen politiikan sijaan, kuten seuraavasta käy ilmi:

Keskeisimmät olemassa olevat liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä vähentävät toimet ovat laki biopolttoaineiden käytön edistämisestä liikenteessä (jakeluvuoritelaki) sekä EU:n autovalmistajia koskevat sitovat CO₂-raja-arvot. (s. 64.)

Gough (2017) esittelee erilaisia integroivan ekososiaalisen politiikan politiikkatoimia ja yksi näistä toimista on panostaminen energiatehokkuuteen, aloittaen toimet kaikista vähävaraisimmista. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi energiatehokkuuden kehittämistä nimenomaan halvimmissa asunnoissa tai huomattavia tukia sähköauton hankinnassa nimenomaan vähävaraisemmille. Energiatehokkuuden kehittäminen onkin KAISU:ssa useaan kertaan esille, mutta sitä ei Goughin (2017) tapaan kytetä osaksi sosiaalipoliitiikkaa. Hirvilampi (2020) kuitenkin toteaa artikkelissaan, että KAISU:ssa esitettävä sähköautojen hankintatuki, kuin myös öljylämmityksestä luopumisen avustukset ovat luettavissa integroivaksi ekososiaaliseksi politiikaksi.

Ilmastotoimien työllisyysvaikutuksia KAISU:ssa ei käsitelty paljoa. Dokumentissa todetaan skenaarioiden pohjalta, että työllisyys lisääntyy jalostuksessa ja vähennee palvelusektorilla. Sitä, mihin tämä perustuu, ei kuitenkaan avata enempää. Eräänä

ehdotuksena suunnitelmassa kuitenkin mainittiin työnverotuksen keventäminen ja päästöihin kohdistuvan verotuksen koventaminen:

Mallilaskelmien mukaan ilmastopolitiikan vaikutus kokonaistyöllisyyteen on pitkällä aikavälillä negatiivinen, mutta suhteellisen vähäinen. Selvityksen mukaan työllisyyskehitystä voidaan tukea esimerkiksi muuttamalla verotuksen painopistettä siten, että työn verotusta kevennetään samalla kun päästöihin kohdistuvaa verotusta kiristetään. (s. 189.)

Tämä on oiva esimerkki mahdollisesta integroivasta ekososiaalisesta politiikasta, jossa samaan aikaan lievennetään sosiaalisia vaikutuksia ja edistetään ympäristön hyvinvointia. Jälleen tulee kuitenkin ottaa huomioon, ettei kyseinen toimi ole KAISU:ssa toimenpiteenä, vaan maininta löytyy *"Toimien sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja hyökyttävyyys"* -luvun alta. Kyseessä on siis ennemminkin pohdinta kuin toimenpide.

Miltä KAISU näyttää integroivan ekososiaalisen politiikan -piirteen valossa? Havainnot ovat epäsuoria, eikä integroivia ekososiaalisia politiikkoja käsitellä, vaan dokumentin fokus on enemmän teknologian tuomissa mahdollisuuksissa. Tämän seurauksena uskaltaisin väittää, ettei tämän piirteen osalta Suomen hiilineutraaliustavoite vaikuta edistävän ekohyvinvointivaltion tavoitteita. KAISU:n perusteella Suomi säilyy ympäristövaltion kategorian alla, jossa ympäristöllisiä ja sosiaalisia haasteita ratkaistaan toisistaan erillään.

4.2.2 Ei rakennu talouskasvun varaan

KAISU ei suoraan ota kantaa talouskasvuun tai siihen tulisiko sitä ylläpitää vai ei. Sen sijaan epäsuorasti on luettavissa, minkälaiselle pohjalla KAISU:n mukaan Suomen hiilineutraaliustavoite on rakennettu. Piirre oli yllämainitusta syystä johtuen hankalin tekstistä paikantaa ja merkitä. Tämän takia havaintojen määräkin jäi niukaksi. Tästä huolimatta havaintojen tulkinta oli varsin yksiselitteistä. Heti alun tiivistelmässä jo mainitaan, että toimet mahdollistavat *"talouden vaurastumisen"* (s. 13). Myöhemmin sivulla 181 todetaan *"kasvua ylläpitävät toimet"*. Heti seuraavalla sivulla jatketaan, kuinka *"teknologian uudistuminen mahdollistaa vientivetoisen kasvun myöhemmin, jolloin valtiontalous tasapainottuu nopeasti"*. Kuten irrallisista sitaateista käy ilmi, talouskasvun diskurssi on olemassa ja kanta on selkeästi kasvumyönteinen. Voikin olettaa, että KAISU on linjassa valtion yleisen talouspoliittisen tavoitteen kanssa ja tällöin talouskasvun tavoittelu on niin vahva itsestään selvyys, ettei sitä ole tarve toistaa jokaisessa valtion dokumentissa.

Seuraava sitaatti ei liity suoraan talouskasvuun, mutta KAISU:ssa olevaan ajatukseen talouden logiikasta:

Joustomekanismien hyödyntämisen lähtökohtana on taakanjakosektorin vähennystoimien kustannustehokkuuden parantaminen. Kertaluontoisen jouston osalta valtio menettää päästöoikeuksien huutokauppatuloja, mutta vähennettyä päästötonnia kohden tämä näyttää olevan ainakin toistaiseksi edullisempaa kuin toteuttaa vastaava määrä toimia

taakanjakosektorilla. Toisaalta joustokeinojen käyttöönotto riippuu päästöjen ja niiden vähennystarpeen kehittymisestä vuositasolla ja kumulatiivisesti koko jakson aikana. (s. 49.)

Sitaatti tukee väitettä siitä, ettei KAISU toteuta myöskään tämän toisen piirteen perusteella ekohyvinvointivaltion ideaa. Käytännössä yllä olevassa sitaatissa todetaan, että ilmastotoimista voidaan joustaa, jos se koetaan taloudellisesti kannattavaksi. Perustuen ekohyvinvointivaltiokirjallisuuteen on vaikea nähdä, että tämän mukainen logiikka olisi ekohyvinvointivaltion tavoitteiden ja arvojen mukaista politiikkaa.

4.2.3 Harjoittaa tulonjakoa

KAISU:ssa suoria viittauksia toimenpiteiden tulonjakovaikutuksista on runsaasti ja useassa kohdassa sanoitetaan, että toimien tulonjakovaikutuksia otetaan huomioon ja tarkastellaan. Suorat maininnat löytyvät dokumentin johdannoista ja muuten kuvailevista osioista, kuten kuudennen, toimenpiteet sisältävän, luvun johdannosta:

Hyväksyttävyyden arviointi on selvästi vaativampi asia, koska siihen liittyy keskeisesti oikeudenmukaisuuskäsite. Tarkoitus on kuitenkin tässä yhteydessä ollut tarkastella erityisesti toimien vaikutuksia tulonjaon ja alueellisen tasa-arvon kannalta. (s. 87.)

Itse toimenpiteissä tulonjakoon viittavat erilaiset verotuksen keinot ja valtiolliset tuet. Liikenteen osalta pääpaino on fossiilisen polttoaineen hinnan muodostuksessa jakeluvälvoitteen kautta ja autokannan sähköistymisen edistämässä erilaisten hankintatukien avulla. Maatalouden toimenpiteissä käsitellään erilaisia tukia, kuten investointi- ja hoitotukia, joiden avulla pyritään ohjaamaan maataloutta ympäristöystävällisemmäksi. Lisäksi rakennusten osalta valtio tukee öljylämmityksestä irtaantumista. Tulonjaollinen ulottuvuus on kuitenkin toimenpiteiden osalta suhteellisen niukka ja havaintojen pääpaino on muualla dokumentissa.

KAISU:ssa tunnistetaan ilmastotoimien mahdollisesti aiheuttama tuloerojen kasvu. Muutaman kerran vastaan tulee mahdollisuus nousevien polttoainekustannusten kompensoinnista vähätuloisille ja maaseutuun kohdentuvissa toimenpiteissä on maininta viljelijöiden tulotason ylläpitämisestä. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa liikenteen osalta pohditaan seuraavaa:

Osan toimenpiteistä, kuten romutuspalkkion ja vähähiilisten autojen tuen arviointiin tukevan hyvä- ja keskituloisten autohankintoja, mutta ei pienituloisten (s. 192).

Erilaisia havaintoja tekstistä löytyy, mutta kun itse toimenpiteissä tulonjaosta ei juurikaan puhuta, herää kysymys, mikä KAISU:n tulonjaollinen vaikutus todellisuudessa on. Esimerkiksi maininnat kompensoinneista ovat vaikutusten arviointien alla. Samoin yllä oleva sitaatti löytyy vaikutusten arvioinnista. Siellä pohditaan kattavasti erilaisia mahdollisia keinoja tulonjaon tasaamiselle verotuksen

ja tukien keinoin, mutta kyse on nimenomaan pohdinnasta ja erilaisista ehdotuksista toimenpiteiden sijaan. Esimerkiksi seuraava sitaatti on vaikutusten arvioinneista ja oleellista on kompensoinnista puhuminen konditionaalissa:

Uuden teknologian käyttöönoton vaatimat tuet rasittavat valtiontaloutta 2020- ja 2030-luvuilla, mutta teknologian uudistuminen mahdollistaa vientivetoisen kasvun myöhemmin, jolloin valtiontalous tasapainottuu nopeasti. Tällöin ilmastopolitiikan vaikutuksia kotitalouksiin voitaisiin kompensoida verotuksen painopistettä muuttamalla. (s. 182.)

Liikenteestä kertovassa luvussa on mielenkiintoinen esimerkki dokumentissa esiintyvistä tulonjakopolitiikasta. Vaihtoehtoisen käyttövoiman autojen määrän kasvattaminen on merkittävässä osassa KAISU:a. Hiilineutraaliustavoitteen kannalta olisi tärkeä saada Suomen vanhahko ja fossiilikäyttöinen autokanta päivitettyä ilmastoystävällisemmäksi. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta haasteen tuottaa näiden autojen korkea hinta uutena ja se, ettei niitä vielä toistaiseksi ole saatavilla halvempaan hintaan käytettynä. Autokannan uusiutumisen nopeuttamisesta KAISU:ssa ehdotetaan useita eri toimia, muun muassa taloudellista tukea uusien autojen hankintakustannuksille ja romutuspalkkioita. Tukemalla uusien, tavoitteen kannalta suotuisampien, autojen ostamista ja siten lisäämällä niiden määrää, tulevat ilmastoystävällisemmät autot lopulta myös käytettyjen autojen markkinoille ja näin myös vähätuloisempien saataville. Toisin sanoen KAISU:ssa toivotaan, että tukemalla uusien autojen ostamista, ilmastoystävällisemmät autot lopulta "valuvat" hyvätuloisilta myös vähätuloisemmille.

Integroivan ekososiaalisen politiikan -luvussa totesin Hirvilammin (2020) laskevan sähköautojen hankintatuen integroivaksi ekososiaaliseksi politiikaksi. Kyseenalaistaisin kuitenkin ekohyvinvointivaltion tavoitteisiin sopivaksi hyväosaisuuden "valuttamista" alemmille sosiaaliluokille. Kirjallisuuden perusteella olen tulkinut, että tulonjako ekohyvinvointivaltiossa viittaisi nimenomaan yhteiskunnan eri tulo luokkien tasapainottamiseen, hyvätuloisten tukemisen sijaan. Jo aiemmin mainitsemani Goughin (2017) ajatus energiatehokkuuden parantamisen aloittamisesta nimenomaan vähätuloisten kohdalla toteuttaisi paremmin tätä ideaalia.

Toteuttaako KAISU ekohyvinvointivaltion tavoitetta tulonjaon tasauksesta? Vastaus kuuluu ensimmäisen piirteen, integroivan ekososiaalisen politiikan mukaisesti, vaikea sanoa tämän dokumentin pohjalta. Havainnot tulojen uudelleenjaosta hyväosaisilta huono-osaisille ei juurikaan ole, mutta suoran vastauksen antaminen tämän perusteella olisi epärehellistä. Asetelmaa monimutkaistaa Suomen asema hyvinvointivaltiona, jossa perinteisesti tulonjako on merkittävää. Kysymys kuuluisikin ehkä paremmin, toteuttaako Suomi ekohyvinvointivaltion mukaista tulonjakoa? Tähän kysymykseen on haastava vastata vain KAISU:n perusteella.

4.2.4 Laaja ja monipuolinen ympäristösektori

KAISU:n ja koko hiilineutraaliustavoitteen voi nähdä jo itsessään ilmentävän ympäristötavoitteiden laajenemista koko yhteiskunnan agendalle. Dokumentista onkin löydettävissä huomattava määrä havaintoja tähän piirteeseen niin maataloudesta, liikenteestä, jätehuollosta kuin myös työkoneista. Osa havainnoista on selkeämpiä, kun taas osan ympäristöllistä ulottuvuutta joutuu hakemaan hieman kauempaa. Kaikki kuitenkin kietoutuu yhteen luonnotieteellisen hiilineutraaliuden tavoitteen kanssa.

Selkeimpiä ovat maatalouden ja liikenteen osalta KAISU:sta löytyvät havainnot. On *"entisten turoetuotantoalueiden maatalouskäyttöön siirtymisen rajoittaminen"*, *"metsitys"*, *"maatalousmaata ilmastokosteikoiksi"* ja *"turoemaiden viljely märkänä"* (s. 108–109). Selvästi on havaittavissa, kuinka ympäristöpoliittiset tavoitteet tulevat maatalouden piiriin. Lisäksi KAISU:ssa tuodaan ilmi luomutuotannon, kuin myös kasvi- ja kalapainotteisemman ravinnon, positiivisia vaikutuksia suhteessa hiilineutraaliustavoitteen. Liikenteen osalta siirtymä pois fossiilisia polttoaineita käyttävistä liikkumavälineistä on hiilineutraaliustavoitteen kannalta äärimmäisen tärkeää. Kaiken joukkoliikenteeseen ja kevyeen liikenteeseen ohjaavan politiikan voi katsoa ympäristösektorin laajenemiseksi. Sama periaate koskee myös energian tuotantoa, jossa fossiilisista energialähteistä tulee päästä eroon.

KAISU:ssa ehdoton päähuomio keskittyy ilmastoon, mutta myös muita ympäristöulottuvuuksia on osattu ainakin tekstin perusteella ottaa huomioon:

uusitutuvan energian ja muun infrastruktuurin rakentamiseen sekä muun muassa sähköautojen ja biopolttoaineiden tuotantoon ja käyttöön liittyy kuitenkin luonnonvarojen kulutusta, mikä osaltaan vähentää saavutettavia ympäristöhyötyjä (s. 13).

Kiertotalous ja sen edistäminen on merkittävä osa KAISU:a ja teemalle onkin annettu kokonainen oma alalukunsa dokumentissa. Kiertotalouden voi nähdä kuuluvan laajan ja monipuolisen ympäristösektorin piirteen alle, sillä siinä ympäristön näkökulma laajentuu talouden ja teknologian alueille. Valtion näkökulmasta kiertotalous tarjoaa sekä mahdollisuuksia vähentää päästöjä kuin myös edistää taloutta. Kiertotalouteen liittyy myös kierrättäminen. KAISU:ssa tuodaan esille, että kierrättämisen taso on Suomessa noussut merkittävästi edistäen myös kiertotaloutta. Kasvava jätteenpolto on kuitenkin heikentänyt sekä kiertotalous- että myös itse hiilineutraaliustavoitetta tuottamalla poltosta syntyviä kasvihuonekaasupäästöjä. Myös ruokahävikin, johon KAISU:ssa otetaan hieman kantaa, voi nähdä liittyvän kiertotalouteen.

Toinen hyvin samantapainen ja KAISU:ssa merkittävään rooliin nostettu termi on biotalous. Myös siitä löytyy oma alalukunsa. Biotalous voi kiertotalouden tapaan nähdä sekä ympäristösektorin laajenemisena että myös Suomen tulevaisuuden toivona. KAISU:ssa mainittiin tiiviisti Suomen biotalousstrategia ja sen

toimenpiteiden jako neljän otsikon alle: ” (1) Korkeampaa arvonlisää biotaloudesta, (2) Vahva osaamis- ja teknologiaperusta, (3) Kilpailukykyinen toimintaympäristö ja (4) Bioresurssien ja muiden ekosysteemien käytettävyys ja kestävyys” (s. 158). Huomiona voi todeta, että ensimmäisenä on arvonlisä ja vasta viimeisenä, neljäntenä, ekologinen kestävyys.

KAISU:n valmistelun tueksi perustettiin oleellisten ministerien virkahenkilöistä koostuva työryhmä. Rahoituksen osalta KAISU:a käsitellään normaalisti kehysmenetelyssä, jossa sen tarpeet sovitetaan yhteen muiden valtion menotarpeiden kanssa. Dokumentissa todetaan, kuinka eri sektoreiden lainsäädännöissä (maankäyttö- ja rakennuslaki, energiatehokkuuslaki, laki uusiutuvien polttoaineiden käytön edistämisestä liikenteessä, laki nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta, jätelaki, laki biopolttööljyn käytön edistämisestä) otetaan yhä enemmän ilmastovaikutuksia huomioon. Maatalouden puolella ”*traktorien muuttamista biokaasukäyttöisiksi tuetaan ympäristöinvestointina maatalouden investointituen kautta*” (s. 78). Myös KAISU:ssa esille tuleva vahvempi ymmärrys ja tietopohja ympäristön tilasta ja toimien vaikutuksista ympäristöön kuuluu ekohyvinvointivaltion päämääriin (Hirvilampi ym., 2021), vaikka se ei tämän piirteen otsikossa luekaan.

Toteutuuko ekohyvinvointivaltion periaate? Kuten alussa mainitsin, periaatteessa koko KAISU on osoitus ympäristösektorin laajenemisesta yhä vahvemmin muille valtion osa-alueille kuten teollisuuteen, talouteen, teknologiaan, maatalouteen. Mutta laajeneeko ympäristösektori kuitenkin koko yhteiskuntaan, vai rajoittuko tarkastelu taloudellis-tekniseksi? Työllisyydestä ja työstä, asumisesta, kulttuurista tai koulutuksesta KAISU:ssa ei juurikaan ole mainintoja. Dokumentin sosiaalinen ulottuvuus on ohut. Tämän perusteella sanoisin, että vaikka voi havaita ympäristöteemojen laajenevan yhteiskunnan eri osiin, ei KAISU toteuta laajamittaisesti tarkasteltavaa piirrettä.

4.2.5 Valtion keskeinen rooli

Kun aineistona toimii Suomen hiilineutraaliustavoitetta edistävä dokumentti, ja tavoitteen taustalla on hallitusohjelma ja siitä kummunnut ilmastolaki, valtion keskeinen rooli on ilmeinen. KAISU:n toimenpiteissä nojaututaankin vahvasti valtiovetoisiin toimiin, kuten muutoksiin tuissa, verotuksessa ja lainsäädännössä. Dokumentista on kuitenkin löydettävissä myös nojautumista ei-valtiollisiin toimiin, kuten kulutuksen kohdalla esitetty toive kansalaisille tarkastella omaa kuluttamistaan ja pyrkiä muuttamaan sitä ilmastoystävällisemmäksi. Toisaalta tiedon lisääminen, joka on myös yksi KAISU:n toimenpide, on valtiollinen pehmeä ohjauskeino.

Hyvänä esimerkkinä toimii KAISU:n ravitsemussuosituksia käsittelevän luvun loppu, jossa todetaan seuraavasti: ”*Julkinen ohjaus voi tukea muutosta vahvoilla strategisilla tavoitteilla sekä vaikuttavilla taloudellisten ja tiedollisten ohjauskeinojen yhdistelmillä*” (s. 114). Yleisenä havaintona dokumentin maailmankuvasta voi todeta, että

KAISU:ssa nojataan tukevasti ajatukseen, että valtio on merkittävä toimija siirtymässä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa. Siirtymää toteuttavat käytännössä kansalaiset ja yritykset, mutta valtiolla on kyky verotuksen, tukien, lainsäädännön ja informaatio-ohjauksen keinoin ohjata kansalaisia ja yrityksiä haluamaansa suuntaan. KAISU toteuttaa tämän luvun piirrettä.

4.2.6 Oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukaisuusteemat, tässä tapauksessa eritoten menettelytapojen oikeudenmukaisuus ja erityisyyden tunnustaminen, ovat todella merkittävässä osassa niin ilmasto- ja ympäristökeskusteluita yleisesti kuin myös käsiteltävässä aineistossa. Tarve piirteelle tulee ilmi jo heti dokumentin alussa, kun KAISU:ssa yleisesti käydään läpi suunnitelman vaikutuksia ja todetaan, että *”keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman valmistelun yhtenä lähtökohtana on ollut mahdollisimman oikeudenmukainen siirtymä kohti vähähiilistä yhteiskuntaa”* (s. 14).

Merkittävin menettelytapojen oikeudenmukaisuuden esilletuomisen tapa KAISU:ssa on tekstin toimenpideoSION lomassa esiintyvät siniset laatikot, joissa siteeraten toisia KAISU:a tukevia dokumentteja. Valtaosa näistä viittauksista koskee kuulemistilaisuuksia, Turun yliopiston kanssa järjestettyä kansalaisraatia ja kansalaiskyselyn tuloksia, kulloisenkin luvun teemoista. Toisin sanoen dokumentin sivuilla halutaan tuoda ilmi, että kansalaisia ja muita sidosryhmiä on kuultu ja heidän mielteensä tuodaan esille. Mietteet osuvat usein nimenomaan oikeudenmukaisuuden ja reilun siirtymän aiheisiin, kun keskustelijat ovat pohtineet muun muassa polttoaineen verotusta, ruokailuvalintoja tai alueellista tasa-arvoa. Sen sijaan epäselväksi jää, kuinka näitä sinisissä laatikoissa olevia ajatuksia on lopulta huomioitu toimenpiteitä tehdessä.

Esimerkiksi polttoaineverotuksen osalta eräässä sinisessä laatikossa todettiin seuraavaa:

Raadin mukaan polttoaineverotuksen nosto on oikeudenmukaista vasta silloin, kun käytettyjen sähköautojen hinnat ja tarjonta ovat samalla tasolla kuin fossiilisilla polttoaineilla kulkevat (s. 101).

Sitaatin mukaisia toimia ei KAISU:n toimenpiteistä ole luettavissa. Liikenteen osalta jakeluvaihtoehto tulee nostamaan polttoainehintoja nopeammin kuin uudet vaihtoehtoisen käyttövoiman autot ehtivät siirtymään käytettyjen autojen markkinoille (kts. luku 4.2.3). Toisena suurena oikeudenmukaisuustoimena on KAISU:sta teetetty toimien sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaikutusten arvio, josta dokumentissa on osa, mutta perusteellisempi selvitys on omana dokumenttina (Lipsanen ym., 2021).

KAISU:n luku 9 on otsikoitu *”Osallistaminen ilmastosuunnitelman laadintaan”*. Siinä esitellään, millä eri tavoin yhteiskunnan eri ryhmiä on kuultu ja osallistettu dokumentin luomiseen. Kuulemisten osalta mielenkiinto kohdistuu eritoten

saamelaiskäräjien kuulemiseen, sillä kuulemisissa ”*Saamelaiskäräjät toivoi ympäristöministeriöltä tarkennuksia siitä, miten saamelaiset on huomioitu ilmastosuunnitelman toimenpiteissä*” (s. 174). Heitä siis kuultiin, mutta KAISU ei vastaa kysymykseen, huomioitiinko heitä. Yleisesti ottaen 9. luvusta voi todeta, että ilmastopolitiikkaa on puntaroitu kattavasti monesta eri näkökulmasta ja eri tahoille on annettu mahdollisuus kommentoida KAISU:a. Tässä mielessä KAISU toteuttaa menettelytapojen oikeudenmukaisuutta.

Erityisyyden tunnustaminen ei ole yhtä suoraviivainen oikeudenmukaisuuden teema, kuin menettelytapojen oikeudenmukaisuus. Esimerkiksi saamelaisia kyllä kuultiin, mutta auki jätettiin, kuinka heidän huoliinsa vastattiin. KAISU:n luku 9.6 käsittelee erityisryhmien kuulemisia. Pituudeltaan se koostuu vain kahdesta kappaleesta, kahdesta erityisryhmästä: Suomen kuuden suurimman kaupungin vanhus- ja vammaisneuvostosta. Kuusikko-työryhmän (2022) mukaan vuonna 2021 kuutoskaupungeissa asui 322 217 yli 65-vuotiasta. Tilastokeskuksen (2022) mukaan vuonna 2021 suomen väkiluvusta 23 % oli 65-vuotiaita tai yli. Luvut eivät ole täysin vertailukelpoiset, mutta niistä näkee, että kuutoskaupungeissa asuu merkittävästi vähemmän yli 65-vuotiaita kuin muualla Suomessa. Onko kyseessä siis erityisryhmä, sillä kyseiset vanukset elävät lähellä palveluita ja hyvien kulkuyhteyksien varrella?

Toteuttaako KAISU oikeudenmukaisuuden piirteen osalta ekohyvinvointivaltiota? Tähän en pysty suoraan vastaamaan, sillä piirre ei suoraan pohjautu aikaisempaan tutkimukseen. Oletuksenani on kuitenkin, että oikeudenmukaisuus on tärkeä teema ekohyvinvointivaltiossa ja analyysin perusteella KAISU:ssa kyllä tunnistetaan oikeudenmukaisuuskysymyksiä kiitettävästi, mutta epäselväksi jää, kuinka nämä havainnot muuttuvat käytännöksi.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Säilyttääksemme nykyisenkaltaiset yhteiskunnat on välttämätöntä saada ne ekologisesti kestäväälle pohjalle. Hyvinvointivaltiot ovat mallikkaasti onnistuneet ratkaisemaan sosiaalisia kysymyksiä, mutta niiden ekologinen jalanjälki on kestämaton (Hirvilammi, 2020). Perinteisessä hyvinvointivaltion määritelmässä ympäristöä ei ole otettu huomioon. Tästä syystä on tarve hahmottaa hyvinvointivaltio, joka ottaisi huomioon myös ympäröivän maailman, jota jo nyt horjuttavat globaalit ympäristökriisit. Eräänä vaihtoehtona tällaiselle hyvinvointivaltiolle on ekohyvinvointivaltio, jossa lähtökohtana on ekologinen ja sosiaalinen kestävyys (Hirvilammi ym., 2021).

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen sisällönanalyysin keinoin selvittänyt aieman tutkimuskirjallisuuden perusteella, kuinka tunnistaa ekohyvinvointivaltio ja koonnut joukon piirteitä tunnistamisen helpottamiseksi. Tutkielman toisessa vaiheessa olen verrannut piirteitä aineistoon, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaan KAISU:un, ja selvittänyt, minkä verran KAISU vie Suomea kohti ekohyvinvointivaltiota.

5.1 Ekohyvinvointivaltion kuusi piirrettä

Kuinka tunnistaa ekohyvinvointivaltio? Tämän ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta totean seuraavanlaisesti. Vaikka tutkimusalue on uusi ja ekohyvinvointivaltion määrittelytyö vielä kesken, on kirjallisuudesta tunnistettavissa joukko piirteitä. Jotta valtiota voi kutsua ekohyvinvointivaltioksi, tulee sen omata vähintään nämä piirteet. Seuraavat kuusi piirrettä on saatu tulokseksi analysoimalla teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin aiempaa kirjallisuutta:

- Integroiva ekososiaalinen politiikka
- Ei rakennu talouden kasvun varaan
- Harjoittaa tulonjakoa
- Laaja ja monipuolinen ympäristösektori
- Valtion keskeinen rooli
- Oikeudenmukaisuus.

Kantavana teimana ekohyvinvointivaltiossa yksinkertaisimmillaan on ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä hyvinvointivaltio, jota piirteet tarkentavat. Määritelmä on laava, mutta oletettavasti nykyisetkin valtiomuodot ovat aluksi olleet suurpiirteisiä ja arvoista ponnistavia. Aiemmasta tutkimuksesta saa kuvan, siitä miltä ekohyvinvointivaltio saattaisi näyttää kuin myös ymmärryksen siitä, mitä nykyisten valtioiden puutteita sen odotetaan korjaavan. Samalla tämä tutkimus osallistuu ekohyvinvointivaltion määrittelystä käytävään akateemiseen keskusteluun ja on omalta osaltaan jäsenellyt määritelmää aiemman kirjallisuuden pohjalta.

Määriteltyjen piirteiden lisäksi aineistosta löytyy suuria teemoja, joita viitekehys ei huomioi, eli toisin sanoen teemoja, joita ei tullut vastaan läpikäymässäni ekohyvinvointivaltiotutkimuksessa. Näitä teemoja ovat eläinten oikeudet, jotka tulevat esille KAISU:n maatalouden toimenpiteissä. Lisäksi näihin teemoihin kuuluu myös puhe tuottavuudesta ja tehokkuudesta, jossa tuottavuus koskettaa yleisesti kaikkea resurssienkäyttöä ja tehokkuus energiaa ja kustannuksia. Viimeisenä teimana on digitalisaatio. Sen avulla esimerkiksi maataloudessa ja logistiikassa kyetään toimimaan resurssiviisaammin ja liikenteessä digitalisaatio vähentää päästöjä etätyön lisääntyessä.

Aiempi tutkimus ei tarjoa apua pohdittaessa, kuinka edellä mainitut teemat näkyisivät ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävässä hyvinvointivaltiossa. Teemat ovat kuitenkin yhteiskunnallisesti niin isoja ja merkittäviä, että niihin olisi hyvä keskittyä jo ekohyvinvointivaltiotutkimuksen alkuvaiheessa.

5.2 KAISU ekohyvinvointivaltiota edistämässä

Toiseen tutkimuskysymykseen siitä, minkä verran KAISU vie Suomea kohti ekohyvinvointivaltiota, vastaaminen on monimutkaisempaa kuin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen. Analyysia esitellessäni kävin piirre piirteeltä lyhyesti läpi, miltä KAISU:n ekohyvinvoinvaltiollinen ulottuvuus vaikuttaa. Seuraavaksi käyn tarkemmin läpi näitä johtopäätöksiä ja lopuksi vastaan itse tutkimuskysymykseen yhteenvedossa. Analyysin menetelmä on laadullinen, joten myös yhteenvedon lopputulemana on laadullinen vastaus.

5.2.1 Integroiva ekososiaalinen politiikka

Ensimmäinen piirre, integroiva ekososiaalinen politiikka, on nimenomaan ekohyvinvointivaltiota kuvaava politiikkatoimi ja -käsite (Hirvilammi ym, 2021). Aiemmin totesin, ettei KAISU:ssa sosiaalisten ja ympäristöllisten teemojen integraation taso ole riittävää ekohyvinvointivaltioksi. Dokumentin perusteella Suomessa ekologiset ja sosiaaliset toimet ovat yhä toisistaan erillään. Nimenomaan tästä integraation puutteesta ympäristövaltioita on aiemmassa tutkimuksessa kritisoitu. Kirjallisuudessa tuodaan esille, kuinka ympäristösektori joutuu ikään kuin taistelemaan olemassaolostaan ja vaikuttavuudestaan muiden politiikan sektoreiden kesken (Koch & Fritz, 2014). Vastaavasti Hirvilammi (2020a) kirjoittaa, että ympäristötoimien aiheuttaman epätasa-arvoistumisen kompensoiminen tulonjaolla on vastoin integroivaa ekososiaalista politiikkaa. KAISU:ssa kompensoinneista ei juurikaan puhuta, mutta muutama havainto löytyy.

KAISU:n perusteella Suomi on ja tulee pysymään ympäristövaltiona, jossa sosiaali- ja ympäristöpolitiikka on jaettu kahdeksi erilliseksi aihealueeksi. Valtion toimien tasolla nämä kaksi yhteiskunnan ulottuvuutta eivät kohta.

5.2.2 Ei rakennu talouskasvun varaan

Toinen piirre on valtion riippuvuus talouskasvusta. KAISU:n perusteella myös tässä tapauksessa Suomi toteuttaa ympäristövaltion piirteitä ekohyvinvointivaltion sijaan. Aiemman tutkimuksen perusteella erityisesti tämä piirre on kriittinen, jotta valtio voi saavuttaa ekologisesti kestävä tilan. Kirjallisuudessa on nimittäin hyvin selkeänä ajatus siitä, että (ympäristö)valtion, joka pyrkii ylläpitämään talouskasvua, ainut toivo ekologiselle kestävyydelle on absoluuttinen irtikytkentä (Koch, 2020). Ainakaan toistaiseksi absoluuttinen irtikytkentä ei ole onnistunut (Váden ym., 2019). Talouskasvun piirteen perusteella voi olettaa Suomen hiilineutraaliustavoitteen törmäävän ympäristövaltiolle tyypillisesti Hausknostin (2019) lasikattoon.

KAISU:n tavoite rakentuu talouden kasvun varaan, eli jonkin sellaisen varaan, jota ei toistaiseksi ole olemassa. Toki tulee huomioida, että KAISU:n tapauksessa kyseessä on vain ilmastotoimet, ei koko ympäristösektori. Spekulatiivisesti ajateltuna ilmastonmuutos irrallisena ilmiönä saattaisi olla mahdollista sovittaa talouden kasvuun. Sen sijaan ekologisesti kestävä yhteiskunta, joka ottaa huomioon myös muut ympäristöulottuvuudet, on eri asia. Lisäksi tämän tapaisen asetelman todenmukaisuus on hyvin hataralla pohjalla, sillä lopulta ilmastonmuutos ei ole muusta ympäristöstä irrallinen ilmiö (Pörtner ym., 2021, s. 5). Keskittymällä vain ilmastotoimiin välittämättä muusta ympäristöstä on hyvin todennäköistä, ettei ilmastonmuutostakaan kyetä estämään.

5.2.3 Harjoittaa tulonjakoa

Kolmantena piirteenä on tulonjako. Siitä merkittävimmäksi nousi autoilijoiden tuki, josta vaikutusten arvioinnissakin todetaan, että se kohdentuu ensi sijassa heihin, joilla on varaa hankkia uusi auto (Ympäristöministeriö, 2022b, s. 191). Aiemmassa kirjallisuudessa Kortetmäki ja Järvelä (2021) tarkastelivat haavoittuvuuden käsitettä. Haavoittuvuuden huomioon ottamisen voi nähdä osaksi reilua siirtymää ja oikeudenmukaisen tulonjaon yhdeksi tehokkaaksi keinoksi vähentää kansalaisten haavoittuvuutta. Sähköautojen hankintatukea on vaikea perustella haavoittuvuudella, eritoten kun se ei kohdistu vähävaraisempiin, kuten Gough (2017) energiatehokkuuden osalta ehdottaa.

Tulonjaon osalta havaintoja KAISU:ssa ei juurikaan ole, mutta on kuitenkin yleisesti tunnustettua, että Suomi on pohjoismaalainen hyvinvointivaltio. Täten voisi nähdä, että Suomi toteuttaa ainakin globaalisti tarkasteltuna varsin merkittävää tulonjakoa hyvätuloisilta vähävaraisille. Onko tämä määrä riittävää ekohyvinvointivaltion näkökulmasta, siihen ei kirjallisuus vastaa, mutta ainakin kirjallisuus pitää Pohjoismaita sosiaalisen kestävyuden kannalta mallimaina (Kortetmäki & Järvelä, 2021).

5.2.4 Laaja ja monipuolinen ympäristösektori

Neljäntenä on laaja ja monipuolinen ympäristösektori. Sen osalta KAISU ei täytä ekohyvinvointivaltion vaatimuksia. Etukäteen voisi ajatella, että hiilineutraaliuteen pyrkivän poliittisen paperin kaikki toimet on peilattu nimenomaan ympäristön näkökulmasta. Sisällysluettelon perusteella pohjimmiltaan luonnontieteellistä tavoitetta ja ilmiötä käsitellään niin teollisuuden, talouden ja teknologian, kuin myös maatalouden kautta. Ympäristösektori näyttää siis olevan laaja. Periaatteessa asia on näin. Erotuksena vain on se, että piirre ja ekohyvinvointivaltion aiempi tutkimus puhuvat nimenomaan ympäristöstä ja ympäristön laajemmasta haltuunotosta koko yhteiskunnassa, ei pelkästä ilmastosta, jota KAISU edustaa. Lisäksi kuten jo aiemmin todettu, sosiaaliset ulottuvuudet eivät juurikaan näy. Toisin sanoen KAISU:ssa ilmastotoimia laajennetaan usealle yhteiskunnan eri alueelle, mutta ympäristötoimet eivät KAISU:n toimesta laajene koko yhteiskuntaan.

Vaikka hiilineutraaliustavoitteen tapainen politiikkatoimi edistääkin ekohyvinvointivaltion ajatusta laajasta ja kaikkialle yhteiskunnassa ulottuvasta ympäristön huomioon ottamisesta, ei KAISU vielä toteuta sitä. Päinvastoin dokumentista voi löytää lukuisia kohtia, jotka viittaavat siihen, ettei KAISU:n tarkoituskaan ole ottaa osaa sosiaalipolitiikkaan, josta esimerkkeinä toimii muiden piirteiden havainnot. Lopuksi voi pohtia, onko ekohyvinvointivaltion tavoitteiden mukaista käsitellä ilmastonmuutosta omana erillisenä ilmiönä irrallaan muista ympäristöllisistä ulottuvuuksista.

5.2.5 Valtion keskeinen rooli

Viidentenä ja viimeisenä alkuperäisenä piirteenä on valtion keskeinen rooli. Aiemasta kirjallisuudesta piirre saa hyvin vahvan tuen (Meadowcroft, 2005; While ym., 2010; Bailey, 2015; Duit ym., 2016; Gough, 2016; Gough, 2017; Koch, 2018; Hirvilammi ym., 2021). Pohjoismaalaisia hyvinvointivaltioita kuvaa ajatus nimenomaan vahvasta valtiosta (Zimmermann & Graziano, 2020). Näin ollen tämän piirteen osalta ekohyvinvointivaltion määritelmä täytyy.

Pohdintana voi kuitenkin nostaa ilmastopolitiikassa tehdyn jaon taakanjakosektorin ja markkinavetoisen päästökaupan välillä. Kuinka valtiovetoinen projekti päästökauppa on ja kuinka ekohyvinvointivaltion tavoitteeseen asettuu ajatus päästökaupasta? Valtion keskeisen roolin lisäksi ilmastopolitiikassa on hyvä huomata, että vaikka valtiolla onkin merkittävä rooli, on ilmastopolitiikan kentällä myös runsaasti muita toimijoita. KAISU:n alussa heti johdannon jälkeen käsitelläänkin kuuden sivun verran kansainvälistä toimintaympäristöä, jonka jälkeen on 12 sivua Euroopan unionin ilmastopolitiikasta.

5.2.6 Oikeudenmukaisuus

Lopuksi on kuudes piirre, oikeudenmukaisuus. Williams ja Doyon (2019) ovat todenneet, ettei kestävyyttä ole ilman oikeudenmukaisuutta. Tämä toteamus KAISU:ssa on otettu ainakin sanojen tasolla huomioon, sillä dokumentissa puhutaan paljon oikeudenmukaisuudesta ja reiluudesta. KAISU:ssa on myös tunnustettu kirjallisuudessa oleva huomio, että ilmasto- ja ympäristöpolitiikalla on taipumus lisätä epätasa-arvoisuutta (Bailey, 2015; Kortetmäki & Järvelä, 2021). Pelkkien havaintojen ja mainintojen ei kuitenkaan voida ajatella riittävän, jotta tavoite olisi oikeudenmukainen. KAISU:ssa epäselväksi jääkin, kuinka kansalaisten huolet on otettu huomioon itse toimenpiteissä.

Toisaalta huolissa on myös runsaasti ajatuksia, jotka hankaloittaisivat hiilineutraaliustavoitteen toteutumista, kuten vaatimus, etteivät liikkumisen kustannukset nousisi. Tällöin yhteiskunta joutuu kiperään tilanteeseen, jossa se joutuu pohtimaan ratkaisuja riittävän ympäristöpolitiikan ja kansalaisten hyväksynnän välillä. Ciplet ja Harrison (2020) pohtivat kompromissien tekemistä suhteessa mahdollisimman kattavaan oikeudenmukaisuuteen. Analyysissa kyseenalaistin KAISU:n toteuttamaan oikeudenmukaisuutta suhteessa erityisyyden tunnustamiseen. Cipletin ja Harrisonin (2020) mukaisesti asetelman voi nähdä myös sitä kautta, ettei ympäristökriisien luomassa aikataulussa ole aikaa toteuttaa kuulemisia täydellisesti, sillä seurausetiikan mukaisesti epäoikeudenmukaisuus kasvaisi huomattavasti heikkoja kuulemisia enemmän, jos ympäristökriisejä ei saada ratkaistua.

Vaikka oikeudenmukaisuuskysymyksiä KAISU:ssa on tarkasteltu, oleellista on, syntyykö KAISU:n toimesta oikeudenmukaisempi yhteiskunta. Tähän en kykene

dokumentin perusteella vastaamaan, sillä lopulta oikeudenmukaisuudessa on kyse siitä, miten toimet käytännössä toteutuvat. Kuinka toimet kunakin ajan hetkenä koe-taan. KAISU:n perusteella on mahdoton sanoa, kuinka kansalaiset kokevat toimet 10 vuoden päästä. On myös mahdoton sanoa, kuinka KAISU:n toimet 10 vuoden päästä lopulta käytännössä ilmenevät. Lisäksi oikeudenmukaisuudella on monia erilaisia ulottuvuuksia ja tässä pro gradu -tutkielmassa olen keskittynyt vain Heiskasen ym. (2021) määritelmään energiamurrokseen liittyvistä oikeudenmukaisuuden ulottu-vuuksista. Tämän ulkopuolelle jää vielä monia muita tapoja tarkastella asiaa.

Toteutuuko oikeudenmukaisuuden piirre? Piirre on huomioitu, mutta se, kuinka todellisuudessa käy, tiedetään vasta lähempänä hiilineutraaliuden saavutta-mista.

5.2.7 Yhteenveto

Kaikkien yllä käsiteltyjen piirteiden osalta johtopäätöksenä totean, että KAISU ei aja Suomea kohti ekohyvinvointivaltiota. Sen sijaan dokumentti kehittää suomalaista ympäristövaltiota. Tämänkin kehityksen voi nähdä askeleena parempaan päin, mutta matkaa Marinin hallitusohjelmassa määriteltyyn sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekolo-gisesti kestäväan yhteiskuntaan on vielä jäljellä hiilineutraaliustavoitteenkin jälkeen. Analyysin perusteella päämäärä jää saavuttamatta.

Ympäristövaltiota kuvaa riippuvaisuus talouskasvusta (Bailey, 2015). KAISU:ssa kasvua ei kyseenalaista, vaan dokumentti on kasvua tukeva. Toinen ympäristövaltion piirre on merkittävä, mutta muista yhteiskunnan sektoreista irrallaan oleva ympäris-tösektori (Koch, 2020). KAISU:ssa ympäristökysymyksiä ei integroida laajasti koko yhteiskuntaan, kuten analyysistä käy ilmi. Integroivalle ekososiaaliselle politiikalle olisi runsaasti mahdollisuuksia muun muassa liikenteen, ravinnon ja kulutuksen osalta, mutta sen sijaan dokumentissa keskitytään pitkälti teknologisiin ratkaisuihin ja tulonjakoon niukasti vaikuttaviin taloudellisiin ohjauskeinoihin. Näiden kahden piirteen perusteella valtion ekologinen kestävyys on hyvin vaikea toteuttaa.

Ympäristösektorin irrallisuuden lisäksi KAISU:ssa on toinenkin irrallisuuden taso. Ilmastonmuutosta käsitellään irrallaan muusta ympäristöstä, omana erillisenä ilmiönä. KAISU:n sisään rakennetun ”kaksoisirrallisuuden” ei voi nähdä sopivan yh-teen ekohyvinvointivaltion maailmankuvalle rinnastamani Beckin riskiyhteiskunta-teorialle (Ylönen & Litmanen, 2016). Riskiyhteiskunnan riskit eivät rajaudu selkeästi ajallisesti, paikallisesti ja sosiaalisesti (Ylönen & Litmanen, 2016, s. 59–64) vaan riskit tulee ymmärtää laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin, aivan kuten ympäristökin. Ris-kiyhteiskunnassa tai ekohyvinvointivaltiossa ilmastopolitiikkaa ei voi lokeroida eril-leen muusta ympäristöstä ja sen lisäksi myös erilleen muista yhteiskunnan sektoreista.

Yleisesti ottaen teknologia on KAISU:ssa huomattavasti vahvemmin läsnä kuin sosiaalinen ulottuvuus tai edes oikeudenmukaisuus. Sen sijaan ekohyvinvointivaltio

on ensi sijassa sosiaali- ja ympäristöpolitiikasta kumpuava idea, joka ei ole niinkään kiinnostunut teknologisesta kehityksestä. Ekohyvinvointivaltio ei myöskään rakennu teknologian kehittymisen varaan, toisin kuin KAISU:n tapauksessa on nähtävissä. Suomen hiilineutraaliustavoitteen ja ekohyvinvointivaltion merkittävä ero on siinä, että Suomen hiilineutraalius nojaa teknologisen kehityksen varaan ja esimerkiksi vedyn valjastaminen laajasti energialähteeksi tulee esille. Jotkut voisivat pitää tätä teknologiauskovaisuutena ja tuoda esille uuden teknologian ja infran aiheuttamat ympäristövahingot.

Sen sijaan ekohyvinvointivaltio rakentuu vahvemmin jo olemassa olevalle teknologialle ja sen uudistuspyrkimykset kohdistuvat teknologian sijaan sosiaalisiin toimenpiteisiin. Tässä mielessä ekohyvinvointivaltio olisi toteutettavissa saman tien, kun taas KAISU:n mukainen hiilineutraalius vaatii avukseen muun muassa uuden sähköautokannan. Ekohyvinvointivaltion haasteena vain on sen vaatima radikaali ajattelutavan muutos. Joku voisi kuvaila myös tätä uskovaisuudeksi. Toisaalta Hirvilampi (2020a) osoittaa hyvän kehän kautta, ettei tehtävä ole mahdoton. Historian perusteella vastaavanlainen sosiaalipolitiikan avulla toteutettu merkittävä yhteiskunnallinen muutos on mahdollinen.

Teknologiaan nojautumisen miellyttävänä puolena on, että se sisältää lupauksen jatkaa elämää nykyisellään, ilman suuria äkillisiä tai radikaaleja muutoksia tavassa olla ja elää. Ekohyvinvointivaltio vaatisi KAISU:ssa vain mainintojen tasolle jätettyjä toimia kulutuksessa, ruokavaliossa ja verotuksessa.

Henkilökohtaisesti itselleni KAISU:sta jäi maku uskalluksen puutteesta. Esi-merkkinä käytän seuraava sitaattia: *”Tarkastellaan mahdollisuuksia sisällyttää hankintalainsäädännön tavoitteisiin velvoite huomioida ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat”* (s. 154). Konkreettisten toimenpiteiden sijaan tarkastellaan ja selvitetään. Liikkumisessa riittää käyttövoiman vaihdos. Lihan kulutuksen vähentämisen sijaan manipuloidaan karjaa. Kulutuksen rakenteellisen tarkastelun sijaan lisätään viestintää ja vastuutetaan yksilöä. Tavoitteissa ei ole joko halua tai uskallusta osoittaa toimia, joiden seurauksena yksilö joutuisi oikeasti muuttamaan elämäntapaansa. Kansalaiselle ikään kuin luvataan, että elämäntapamuutosten sijaan riittävät muutokset on mahdollista tehdä uuden teknologian ja tehostamisen ansioista.

Toinen tulkinnallinen vaihtoehto on, että KAISU:lla ei haluta astua liikaa toisten sektoreiden tonteille ja tarkemmat verotukselliset ja tulonjaolliset toimenpiteet halutaan jättää poliitikkojen päätettäväksi. Perinteiset ja ympäristövaltiolle tyypilliset ympäristötoimet ovat melko neutraaleja oikeisto-vasemmisto- ja liberaali-konservatiiviksi ulkopuolisia toimia. Pysyttäessä tällä turvallisella ympäristöpolitiikan kentällä, voi virkakoneisto rauhassa tuottaa KAISU:n tapaisia papereita, ilman pelkoa kansalaisten tai poliitikkojen suuttumuksesta. Radikaalimpi, esimerkiksi lähempänä ekohyvinvointivaltion tavoitteita oleva visio, tarkoittaisi, että virkahenkilöstön luoma

dokumentti menisi vahvemmin poliitikkojen tontille. Esimerkiksi talouskasvun kyseenalaistaminen tai vahva kuluttajaohjaus aiheuttaisi enemmän poliittista vastakainasettelua kuin tehostamiseen ja digitalisointiin perustuva tavoite.

5.3 Pohdinta

Sosiaalipolitiikka on tärkeä ulottuvuus ekohyvinvointivaltiolla. Aiemman tutkimuksen mukaan ekologisesti kestävässä hyvinvointivaltiossa ympäristöteemat näkyvät sosiaalipolitiikassa ja ympäristöpolitiikassa huomioidaan sosiaalinen ulottuvuus. Miksi tämä ei tule ilmi KAISU:ssa? Yksinkertaisin vastaus kuuluu, KAISU:lla ei pyritä ekohyvinvointivaltioon. Tilannetta voi kuitenkin pohtia syvällisemminkin. Asetelmaa voi lähestyä ilmastopolitiikan sisäänrakennetun kolmijaon kautta. Olisiko mahdollista, että jako päästökauppaan, maankäyttöön ja taakanjakosektoriin vaikeuttaa sosiaalisten kysymysten huomioon ottamista? Esimerkiksi jo taakanjakosektori määrittälään siten, etteivät sosiaaliset ulottuvuudet suoraan osu siihen. Sama koskee päästökauppaa ja maankäyttöä.

Kolmijaon lähtöoletuksena on ajatus, että luonnontieteellinen ilmiö ratkaistaan yhteiskunnan taloudellis-teknillisillä osa-alueilla, liikenteessä, energian tuotannossa ja suomailta. Sen sijaan sosiaalipolitiikka ei loksahda suoraan tähän kolmijakoon. Jos todettaisiin, että nykyisellä perusturvalla, verotuksella ja työllisyyspolitiikalla tulisi ratkaista myös ekologisia kysymyksiä, minkä alle nämä sosiaalipoliittiset toimenpiteet asettuisivat? Nykyinen jako kolmeen perustuu ympäristövaltiolliseen näkökulmaan ympäristöteemoista, jotka on mahdollista luokitella omiin selkeisiin kategorioihin. Johtuen jo dokumentin alussa tehdystä päätöksestä, että taakanjakosektori ei ota huomioon sosiaalisia toimia, ei ole yllättävää, ettei KAISU:sta niitä löydy.

Yleisesti ilmastopolitiikan sosiaalisen ulottuvuuden vähyydestä kielii Kochin ja Fritzin (2014) kommentti. Artikkelissaan he mainitsevat siitä, että ympäristöllisten ja sosiaalisten ulottuvuuksien riippuvuussuhteet ovat paljon monimutkaisempia kuin he olivat itse omassa hypoteesissaan olettaneet (Koch & Fritz, 2014). Myös Zimmermann ja Graziano (2020) toteavat havaintojensa pohjalta, että ympäristön ja talouden yhteys on suoraviivaisempi, kuin ympäristön ja sosiaalisten toimien. Ekohyvinvointivaltion vaatimus ekososiaalisesta integroivasta politiikasta saattaa kuulostaa yksinkertaiselta vaatimukselta, mutta todellisuudessa se on hyvin vaativa vaade. Aiemmin mainitsemani vahva nojautuminen teknologiaan voi monesti näyttäytyä helpommalta ja vaikutuksiltaan selkeämmältä, kuin ekologisten tavoitteiden sitominen sosiaalipoliittisiin toimiin, joiden syy-seuraussuhteiden hahmottamisessa on vielä paljon epäselvyyksiä.

Vaikka sosiaalipolitiikkaa, tai muita ekohyvinvointivaltion piirteitä, ei KAISU:sta löydy, voiko Suomi silti saavuttaa hiilineutraaliuden? KAISU:a tarkastellen näyttää siltä, että hiilineutraalius on mahdollista leipoa nykyisen ympäristövaltion sisään, ainakin teoriassa. Ilmasto on KAISU:ssa eristetty omaksi aiheekseen irti niin muista ympäristötekijöistä kuin myös irti yhteiskunnan ”noidankehästä”. On perusteltua kyseenalaistaa jaottelun kestävyys samalla kun kirjallisuus kuuluttaa talouskasvun vaatiman irtikytkennän utopistisuudesta ja luonnontieteet osoittavat, että esimerkiksi ilmastonmuutoksella ja luontokadolla on selkeä yhteys toisiinsa.

Toisaalta kyseessä on lopulta poliittinen tavoite, jonka ansiosta valtioilla on mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi siihen, kuinka hiilineutraalius lasketaan. KAISU:ssa todetaan, ettei tuontia huomioida Suomen päästöihin. Gough (2017) kritisoi kirjassaan tätä laskennallista tulkintatapaa, jolla länsimaat voivat siirtää vastuuta omasta kulu- tuksesta muihin maanosiin. Bailey (2015) toteaa, että jälkiteolliset valtiot ovat onnistuneet vähentämään omia päästöjään ainoastaan ulkoistamalla tuotantoaan Kiinan kaltaisiin maihin.

Onko ekohyvinvointivaltio sitten utopia? Tuskin, sillä utopia on saavuttamattomissa. Olisi ikävää myöntää, että ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä hyvinvointivaltio olisi mahdotonta toteuttaa. Vaatimus kestävydestä on äärimmäisen haastava ja esimerkiksi talouskasvukeskeisyydestä luopumista on vaikea nähdä. Talouskasvu ei ole luonnonlaki, vaan ihmisen luoma järjestelmä, jota on mahdollista muuttaa. Näin ollen ajatus muutoksen mahdottomuudesta on kummallinen. Muilta osin ekohyvinvointivaltion piirteet ovat realistisemmin toteutettavissa. On myös mahdollista, että ekologisesti kestävä hyvinvointivaltio ei noudata kirjallisuuden pohjalta määrittelemiäni piirteitä, vaan ekologinen ja sosiaalinen kestävyys rakentuu joidenkin toisten ”piirteiden” varaan.

Tutkimuksen toteutuksen osalta voikin pohtia rakentamani teoreettisen viitekeh- yksen toimivuutta. Tarkastellessa kuutta piirrettä on niissä paljon samaa kuin pel- kässä hyvinvointivaltiossa. Onko kehys tarpeeksi erotteleva? On luonnollista, että ke- hyksessä on piirteitä, jotka sopivat myös hyvinvointivaltioon, sillä ekohyvinvointival- tio on myös hyvinvointivaltio. Piirteissä on kuitenkin myös hyvin radikaali vaatimus talouskasvukeskeisyydestä luopumisesta, jonka lisäksi laaja ympäristösektori ja integ- roiva ekososiaalinen politiikka eivät löydy perinteisistä hyvinvointivaltion määritel- mistä. Tässä mielessä teoreettinen viitekehys ei kuvaa ainakaan hyvinvointivaltiota. Tästä huolimatta on perusteltua pohtia, kuvaavatko piirteet ekohyvinvointivaltiota riittävästi.

Jatkoa ajatellen ekohyvinvointivaltiotutkimuksen, tai laajemmin ekologisesti kestävä hyvinvointivaltiotutkimuksen, saralla on vielä paljon tehtävää. Kuten Hirvi- lammi ym. (2021) toteavat, käsitteen tarkempi määrittelyminen on tutkimuksen koh- teena. Tämän tutkielman osalta kysymys kuuluu, mitä piirteitä teoreettisesta

viitekehuksesta uupuu. Määrittelyä voi laajentaa esimerkiksi teemoihin, joita KAISU:sta löytyi, mutta aiemmasta kirjallisuudesta ei löytynyt kantoja niille. Kuinka ekohyvinvointivaltio suhteutuu tehokkuuden vaatimukseen, digitalisaatioon, hiilidioksidipäästöjen globaaliin jakoon tai ei-inhimillisiin toimijoihin? Myös oikeudenmukaisuuden laajempaa ja tarkempaa käsittelyä kaivattaisiin ekohyvinvointivaltiotutkimuksen kentällä. Toisaalta käsitteen tarkoitusta mietittäessä, olisi määrittelyn ohella vähintään yhtä tärkeää saada tavoitteet käytäntöön hyvän kehän esimerkin mukaisesti. Pelkkä tutkijoiden teoreettinen panos ei riitä ekologisesti kestävästä hyvinvointivaltion saavuttamiseksi.

LÄHTEET

- Alimov, N., Godenhielm, M., Honkatukia, J., Kinnunen, J. & Ruuskanen, O-P. (2020). Ilmastopolitiikan tulonjakovaikutukset. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 49.
- Bailey, D. (2015). The environmental paradox of the welfare state: The dynamics of sustainability. *New political economy* 20(6), 793–811.
<https://doi.org/10.1080/13563467.2015.1079169>
- Ciplet, D. & Harrison, J. (2020). Transition tensions: mapping conflicts in movements for a just and sustainable transition. *Environmental Politics* 29(3), 435–456.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1595883>.
- Duit, A., Feindt, P. H. & Meadowcroft, J. (2016). Greening Leviathan: the rise of the environmental state? *Environmental politics* 25(1), 1–23.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2015.1085218>
- Eckersley, R. (2021). Greening states and societies: from transitions to great transformations. *Environmental Politics* 30(1-2), 245–265.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2020.1810890>.
- Eskelinen, T., Hirvilammi, T. & Venäläinen, J. (2020). Introduction: Community economies and social transformation with, within and beyond the welfare state. Teoksessa Eskelinen, T., Hirvilammi, T. & Venäläinen, J. (toim.), *Enacting Community Economies within a Welfare State* (s. 1–22).
- Esping-Andersen. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press.
- Gough, I. (2017). *Heat, Greed and Human Need*. Climate Change, Capitalism and Sustainable Wellbeing. Edward Elgar Publishing Ltd.
- Gough, I. (2016). Welfare States and Environmental States: A Comparative Analysis. *Environmental Politics* 25(1), 24–47.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2015.1074382>.
- Hausknot, D. (2019). The environmental state and the glass ceiling of transformation. *Environmental Politics* 29(1), 17–37.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1680062>.

- Heiskanen, E., Matschoss, K., Laakso, S., Rininen, J. & Apajalahti, E-L. (2021). Energiamurroksen jännitteet kansalaisten arjessa. *Alue ja ympäristö* 50(1), 124–138.
- Helne, T., Hirvilammi, T. & Laatu, M. (2012). Sosiaalipolitiikkaa rajallisella maapallolla. *Kelan tutkimusosasto, Helsinki* 2012.
- Hirvilammi, T. & Helne, T. (2014). Changing Paradigms: A Sketch for Sustainable Wellbeing and Ecosocial Policy. *Sustainability* 6(4), 2160–2175.
<https://doi.org/10.3390/su6042160>.
- Hirvilammi, T. (2015). Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia*, 136.
- Hirvilammi, T., Matthies, A-L., Närhi, K. & Stamm I. (2016). Kestävää siirtymää edistäviä työn ja toimeentulon muotoja : analyysi kirjallisuudesta. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 24(4), 301–319.
- Hirvilammi, T. & Joutsenvirta, M. (2020). Diverse work practices and the role of welfare institutions. Teoksessa Eskelinen, T., Hirvilammi, T. & Venäläinen, J. (toim.), *Enacting Community Economies within a Welfare State* (s. 47–70).
- Hirvilammi, T. (2020a). Hyvä kehä kestävän hyvinvoinnin vauhdittajana. *Impulseja. Kalevi Sorsa -säätio*.
- Hirvilammi, T. (2020b). The Virtuous Circle of Sustainable Welfare as a Transformative Policy Idea. *Sustainability* 12(1), 391.
<https://doi.org/10.3390/su12010391>.
- Hirvilammi, T., Peltomaa, J. & Mervaala, E. (2021). Kohti ekohyvinvointivaltiota. *Alue ja ympäristö* 50(2), 1-7.
- Huh, T., Kim, Y. & Kim, J.H. (2018). Towards a Green State: A Comparative Study on OECD Countries through Fuzzy-Set Analysis. *Sustainability* 10(9), 3181.
<https://doi.org/10.3390/su10093181>.
- Huttunen, S. & Rekola, A. (2021). Reilu siirtymä, ekologinen solidaarisuus ja kestävyysmurroksen mahdollisuus? *Alue ja ympäristö* 50(2), 154–164.
<https://doi.org/10.30663/ay.109042>.
- Ilmastolaki 423/2022.
- Jänicke, M. (2005). Trend-Setters in Environmental Policy: the Character and Role of Pioneer Countries. *Environmental Policy and Governance* 15(2), 129–142.
<https://doi.org/10.1002/eet.375>.
- Koch, M. (2022). Social Policy Without Growth: Moving Towards Sustainable Welfare States. *Social Policy & Society* 21(3), 447–459.
<https://doi.org/10.1017/S1474746421000361>.
- Koch, M. (2020). The State in the Transformation to a Sustainable Postgrowth Economy. *Environmental Politics* 29(1), 115–133.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1684738>.
- Koch, M. (2018). Sustainable welfare, degrowth and eco-social policies in Europe. Teoksessa Vanhercke B., Ghailani D. and Sabato S. (toim.), *Social policy in the European Union: state of play* (s. 35–50). European Trade Union Institute (ETUI) and European Social Observatory (OSE) Brussels, Belgium.

- Koch, M. & Fritz, M. (2014). Building the Ecosocial State: Do Welfare Regimes Matter? *Journal of Social Policy* 43(4), 679–703.
<http://dx.doi.org/10.1017/S004727941400035X>
- Kortetmäki, T. & Järvelä, M. (2021). Social vulnerability to climate policies: Building a matrix to assess policy impacts on well-being. *Environmental Science and Policy* 123, 220–228. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2021.05.018>.
- Kovanen, S. (2021). Elinkeinotoiminnan käytännöt ja reilun siirtymän mahdollisuudet Portugalin supistuvalla maaseudulla. *Alue ja ympäristö* 50(2), 66–85.
- Kuukka, K. (2021). Terveyspolitiikan mahdollisuudet ekohyvinvointivaltiossa. *Alue ja ympäristö* 50(2), 173–185.
- Kuusikko-työryhmä. (2022). Kuuden suurimman kaupungin vanhusten sosiaali- ja terveyspalvelut ja kustannukset vuonna 2021. *Kuusikko-työryhmän julkaisusarja* 6/2022.
- Lawton, J. & Gaston, K. (2001). Indicator species. *Encyclopedia of Biodiversity* 3, 437–450.
- Lipsanen, A., Kivimaa, P. & Leino, M. (2021). Sähköistyvän yhteiskunnan ja energiamurroksen vaikutukset sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. *Suomen ilmastopaneeli, raportti* 3/2021.
- Levänen, J. (2021). Kestävyytutkimuksen teemoja matkalla kohti ekohyvinvointivaltiota. *Alue ja ympäristö* 50(2), 165–172.
- Lähteenmäki-Uutela, A., Bask, A., Laari, S. & Korhonen, O. (2021). Valtion ja yritysten roolit ekohyvinvointivaltioon kytkeytyvien toimitusketjujen sääntelyssä. *Alue ja ympäristö* 50(2), 50–65.
- Matthies, A-L., Stamm, I., Hirvilammi, T. & Närhi, K. (2019). Ecosocial Innovations and Their Capacity to Integrate Ecological, Economic and Social Sustainability Transition. *Sustainability* 11(7), 2107. <https://doi.org/10.3390/su11072107>.
- McCauley, D. & Heffron, R. (2018). Just transition: Integrating climate, energy and environmental justice. *Energy and Policy* 119, 1–7.
<https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.04.014>.
- Meadowcroft, J. (2005). From Welfare State to Ecostate. Teoksessa Barry, J. & Eckersley, R. (toim.), *The State and the Global Ecological Crisis* (s. 3–23). MIT Press, Cambridge.
- Otto, A. & Gugushvili, D. (2020). Eco-Social Divides in Europe: Public Attitudes towards Welfare and Climate Change Policies. *Sustainability* 12(1), 404.
<https://doi.org/10.3390/su12010404>.
- Paavola, J-M., Kinnunen, A., Tanhua, I. & Rautiainen, T. (2021). Ilmasto- ja energiastrategian sukupuolivaikutusten arviointi. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja* 2021:52.
- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. (2019). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. *Valtioneuvoston julkaisuja* 2019:31.
- Pörtner, H.O., Scholes, R.J., Agard, J., Archer, E., Arneth, A., Bai, X., Barnes, D., Burrows, M., Chan, L., Cheung, W.L., Diamond, S., Donatti, C., Duarte, C., Eisenhauer, N., Foden, W., Gasalla, M. A., Handa, C., Hickler, T., Hoegh-

- Guldberg, O., Ichii, K., Jacob, U., Insarov, G., Kiessling, W., Leadley, P., Leemans, R., Levin, L., Lim, M., Maharaj, S., Managi, S., Marquet, P. A., McElwee, P., Midgley, G., Oberdorff, T., Obura, D., Osman, E., Pandit, R., Pascual, U., Pires, A. P. F., Popp, A., ReyesGarcía, V., Sankaran, M., Settele, J., Shin, Y. J., Sintayehu, D. W., Smith, P., Steiner, N., Strassburg, B., Sukumar, R., Trisos, C., Val, A.L., Wu, J., Aldrian, E., Parmesan, C., Pichs-Madruga, R., Roberts, D.C., Rogers, A.D., Díaz, S., Fischer, M., Hashimoto, S., Lavorel, S., Wu, N., Ngo, H.T. (2021). Scientific outcome of the IPBES-IPCC co-sponsored workshop on biodiversity and climate change. *IPBES secretariat, Bonn, Germany*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4920414>.
- Silvasti, T. (2014). Sisällönanalyysi. Teoksessa Massa, I. (toim.), *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen* (s. 33–48). Gaudeamus.
- Therborn, G. (1984). Classes and States Welfare State Developments, 1881–1981. *Studies in Political Economy* 14, 17–41.
- Tilastokeskus. (2022). Suomi lukuina 2022. *Tilastokeskus* 2022.
- Toivanen, T., Vadén, T., Majava, A., Järvensivu, P., Lähde, V. & Eronen, J. (2021). Teollinen murros ekohyvinvointivaltiossa – Mitä teollisuuden vähähiilitekijat kertovat suomalaisen kestävyysmurroksen edellytyksistä? *Alue ja ympäristö* 50(2), 8–27.
- Tuomi, T. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi (uudistettu laitos).
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2022). Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja* 2022:53.
- Vadén, T., Lähde, V., Majavac, A., Toivanen, T., Eronen, J. & Järvensivu P. (2019). Onnistunut irtikytkentä Suomessa? *Alue ja ympäristö* 48(1), 3–13.
- While, A., Jonas, A.E.G. & Gibbs, D. (2010). From sustainable development to carbon control: Eco-state restructuring and the politics of urban and regional development. *Transactions of the Institute of British Geographers* 35(1), 76–93. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2009.00362.x>.
- Williams, S. & Doyon, A. (2019). Justice in energy transitions. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 31, 144–153. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2018.12.001>.
- Ylönen, M. & Litmanen, T. (2016). Sosiologisia lähestymistapoja yhteiskunnan ympäristösuhteeseen. Teoksessa Valkonen J. (toim.), *Ympäristösosiologia* (s. 51–82).
- Ympäristöministeriö. (2022a) Ilmastovuosikertomus 2022. *Ympäristöministeriön julkaisuja* 2022:24.
- Ympäristöministeriö. (2022b). Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma. Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035. *Ympäristöministeriön julkaisuja* 2022:12.
- Ympäristöministeriö. (ei pvm.). *Kysymyksiä ja vastauksia keskipitkän ilmastopolitiikan suunnitelmasta*. <https://ym.fi/keskipitkan-aikavalin-ilmastopolitiikan-suunnitelma/kysymyksiä-ja-vastauksia>.
- Zimmermann, K. & Graziano, P. (2020). Mapping Different Worlds of Eco-Welfare States. *Sustainability* 12(5), 1819. <https://doi.org/10.3390/su12051819>.